

MEKE GRANICE

STAŠA ARAS

SADRŽAJ

Rimski raster	3
Gljive	11
Upoznaj samoga sebe	18
Hotel za školjke	23
Moj muž kaže	33
Gutanje	37
Srebrni zmaj	41
Lovac	47
Tri palme na otoku sreće	51
Iznad vode	59
Čišćenje	68
O autorici	76
Impresum	77

RIMSKI RASTER

1.

Počela je sipiti kiša. Iako su svi predviđali zahlađenje, jugo se pljeznilo po gradu kao derište, već danima. Mara i ja smo podigle željezni šaht da pogledamo razinu mora u dvorištu kada se s prozora iznad nas oglasila baba kreštavog glasa.

- Došle ste šaht ukrasti, aaa?

- Nismo - odgovorile smo zajedno, gledajući negdje iznad, odakle je dolazilo kriještanje.

- Nećemo vam ukrasti šaht, Gospe blaga. Koji će nam kurac? - rekle smo i vratile ga u kameni utor.

- Šta kopate vraga? - procijedila je stara vrana.

Kad je jugo, more se digne i poplavi dvorište, a mi smo, iz nekog razloga, pomislile da ne može biti veće plime od ove današnje i većega juga pa ako je sada more duboko dolje mirno, biti će sve dok mi budemo stanovale ovdje.

Ovaj grad, grčka i rimska provincija, ima dobru kanalizaciju. Duboka, kamena mreža odvoda izgrađena je prije nekoliko tisuća godina. Ponekad se osjeća težak zadržak u gradu, pogotovo kad su južine, ali kanalizacija još uvijek služi osim ako baš zbog nečega nije začepljena, onda iz uličnih odvoda vrije mutna voda i more, a ljudi se krste i okreću glavu, zadižu nogavice ili uopće ne izlaze iz kuća.

Mara, moja cimerica, došla je ovamo studirati iz splitskog Geta. Odrasla u kući izgrađenoj u vrijeme rimskih careva, začahurena kao metak, iza prozora nalik na puškarnice, u akustici svađa, siromaštva i friganog češnjaka odlučila je pokrenuti svoj život u drugom smjeru. Školovati se. Neće ona poput žena iz ulice iznajmljivati sobe na kolodvoru, tresti onesviještene džankije, prodavati vino u točionici, pušiti nekome kurac za okladu. Ona će studirati menadžment.

- Dobro je, nema puno vode - rekla je.

- Jebote, kako je odvratno, jel da? - pogledala sam je blago, pa cmoknula u usta.

- Ajde biži, zatvarajmo ovo sranje ili će nam doći pantagane.

Baba je sve pomno pratila nagnuta na prozor.

- Evo nismo ukrale šaht, mi smo vam fine, poštene studentice, vaše nove susjede, a ne trgovci starim željezom – stala sam na balaturu pred ulazom u naš iznajmljeni novi stani gledala u babetinu okamenjenog lica. Ona se nije micala s prozora i samo je gledala dolje. Šutke.

- Čao bakice – domahnula joj je Mara – trebale biste imati malo više vjere u ljude.

Pomislila sam na Zolinu Jazbinu, na Balzaca, tako nešto mračno i francusko, smrdljivo poput sira s plemenitom plijesni i povukla cimericu u uski hodnik prekriven gnjilim linoleumom.

Mara je naprosto bila jebozovna, uskih bokova i ispupčene stražnjice. Imala je otvoren osmijeh i gledala ljude u oči smijući se. Jakog glasa i punih usana privlačila je muškarce svojom jednostavnošću. Bila je direktna, pozitivna i vrcava. Lako bi završila u kutu kafića radosno primajući dodire. Poslije bi uzela pivo i premjestila se za šank. Sviđala mi se takva, uvijek spremna za akciju, općenito optimistična, a duboko puna svoga gustog mraka.

- Slušaj – sjela je na termo peč – večeras će doći i taj tip što radi kalendare u Italiji. – Gledala me netremice. – Kužiš? Dobar je lik.

- Aha, dobro, i?

- Bil' mu popušila za sto eura? – prasnula je u smijeh. – Dobijemo lov na ruke, tip je profesionalac, nije neki kreten, boli njega kurac za nas, ima profi opremu, dovede fotografa sa sobom, nije ti to neka jeftina spika – verglala je i bezočno me nagovarala.

- Sve ono kako treba, oni nas fotkaju, poslije se to retušira i sredi. Ti kalendari se prodaju u Italiji. Ajde, boli te kurac – smijala se i rukom spustila majicu s ramena. Imala je velike cice i jednu od onih dječjih bijelih potkošulja s roza cvjetićem u sredini.

- Znam, vjerujem, samo nisam nikad to radila za lov – i dalje sam se izmotavala.

- Pa, ne kužim, jel' ti problem dobiti lov? Helou! – prošla je dlanom ispred moga lica kao da me vraća iz nesvijesti.

Nasmijala sam se.

- Bog te, vidi se da studiraš književnost, ne kužiš kurca, živiš u oblacima.
- Da, a ti studiraš menadžment.
- Ok - rekla sam - koliko ćemo love dobiti?
- Ne brini, dovoljno da ne moraš brinuti. Ja njega znam još iz Splita. Super je lik.

Izvadila je iz džepa traperica mali, srebrni, tanki paketić i žuti ljepljivi prah istresla na naslovnicu knjige „Turistička geografija“.

- Idemo dir oko svijeta?

- Andiamo - rekla sam tiho i iz novčanika izvadila slamčicu. Šmrkati hors mi je uvijek bilo draže od svih ostalih sranja, vina i trave. Držao me dugo u finoj omaglici neosjeta. Tijelo mi se izduživalo u snovitu utrnulost i, kao iz ogledala, promatrala sam svijet potpuno zaštićena samom sobom. Šmrknule smo crticu i zapalile cigaretu. Svjetlost u sobi bila je žuta. Duga. Kiša je vani drobila popodne. Do večeri ću maziti Maru zatvorenih očiju na ovom kauču, češkat ćemo se, a onda će doći ekipa i noć će nas zahvatiti mekom vlagom. Negdje iznutra bila sam sigurna da neću uvijek voditi ovakav život. Čitajući knjige i odlazeći na faks osjećala sam se ipak dobro i čiste savjesti. Opet, kad bih nakon predavanja skrenula na pivo osjećala sam se još bolje, kao doma, skliznula bih u prostor bez rubova.

Rampa između mojih svjetova nije bila uvijek podignuta. Doduše skakala sam iz uloge u ulogu poprilično vješto otkad sam počela zarađivati, a i navukla sam se malo na dop. Jutrom sam odlazila na predavanja, ispisivala bilješke, odlazila u biblioteku, sjedila tamo i pisala seminare još blago omamljena. Popodne bih počela s pivom i kratkom crticom da namjestim kosti. Mara je menadžerirala naš noćni život. Ja sam uz malo heroína otvarala vrata, kapije i pečate svoje urođene krutosti, prepuštala se dubokoj ekstazi. Želju za seksom nisam imala dok nisam bila omamljena, ali senzualnost dodira me privlačila, kao u transu mogla sam satima biti s nekoliko muškaraca potpuno predana njihovim rukama.

Ne znam kako smo točno i kada došle do toga da organiziramo naše kućne orgijice. Prešutno smo se kao klupko skotrljale na drugu stranu, nas nekoliko zamršenim jezicima i nogama, plazili smo poput sporih stjenica, ljubeći se, prizivajući užitek koji se sporo odmotavao. Mislim da smo prvi put Mara i ja s dva tipa završile na groblju. U autu smo pili pivo, slušali mjuzi i šmrkali koku. Odjednom se razigrali dodirima. Lik se izvukao iz naših ruku i upalio auto, stigli smo kući u trenu. Noć proveli šireći razbibrigu novim bijelim crtama koje su

momci pravili na našim trbusima, leđima, stražnjicama, a mi smo im odgovarale uvijajući se i pjeneći pod njihovim tijelima.

- Kako si dobra pička – srkao mi je na uho, a onda iščeznuo kao iz sna. Ujutro puder, maskara, kaput, torba i lupkanje potpetica po popločanim ulicama. Moj je život postao rimski raster. Poput ovog grada, dijelila sam se okomitim i vodoravnim crtama. Ulice iznad moga pupka bile su ulice izloga, knjiga, maminih poziva, profesora, školskih klupa, uredne odjeće. Ulice ispod moga pupka bile su kanalizacija toplog toka sline i krvi, *downtown* crvenog svjetla i pulsirajućeg klitorisa, brzi jezik i malo horsa. Duboko prepuštanje podzemnom toku. Moja luda niža priroda prelijevala se preko rubova kao more kroz šahtove kada zapuše jugo.

2.

A onda se dogodilo sranje. Nisam htjela, nisam htjela.

- Nije htjela, nije htjela – jata kolibrija su treperila iznad glave.

Naravno da sam pobjegla. Što sam drugo mogla učiniti? Uostalom uplašila sam se i zaista nisam htjela, ali kako to objasniti i kome? Grad se pod mojim brzim koracima usukao u zveket. Stvarnost je duga, bijela, mirna crta što sporo diše. Ulice su gotovo puste dok žurno koračam prema istoku. Savršen dan za odlazak u bolnicu nekome u posjetu, pomislim dok mimoilazim staru austrijsku zgradu. Bolnice su istovremeno odvratne, bizarne i privlačne. Kad si u bolnici zaštićen si, svi se brinu o tebi, tvoj život je napokon pod povećalom, napokon ti se ništa loše ne može dogoditi, a možda i može, tijesna blizina drame u bolnici. Kad bih sada bila u bolnici sve bi bilo pod kontrolom. Bolesnici sporo prilaze prilici, žele da se nekome dogodi tragedija, makar mala, pa da o njoj ozbiljno pričaju. Vuku se spori u mantilima, s izrazom lica jadnika koji čeka dijagnozu, sporo, sporo kaplje vrijeme, poput infuzije u žilu bolesnika. A liječnici nikada ne dolaze. Dan bez vizite.

Sa sobom nosim samo torbu i odjeću koju sam zatekla u kupaonici perući ruke od krvi. Nije bilo puno krvi. Pregledavam si nokte. Nema krvi. Kakvi tragovi, svejedno je, potpuno je svejedno, sve je igra slučaja, mogla sam na njezinom mjestu biti ja. Ili ona na mome ili ja na njenom, uostalom kakvo jebeno sranje!

Autobus je poluprazan, ni na cesti nema gužve. Tek sada osjećam koliko sam zaista umorna i

napeta. Kad se napokon smirim u sjedalu, osjećam blagu bol što jača kako mi se mišići hlade. Bole me bedra i ruke. U ovoj kapsuli što napreduje preko brda i kroz tunele sigurna sam barem za neko vrijeme. Zagledana kroz prozor, razaznajem oblike što prolaze, kućice niske i neugledne, rublje koje visi naopako obješeno, prazne rukave što vijore na vjetru, sablasti koje me pozdravljaju poput onih vjetrom pocijepanih zastavica što vijore na Tibetu. Drmusanje autobusa i zvuk motora uvlači me u blagu groznicu kojoj se tijelo prepušta nakon dvije neprospavane noći. Molim se neartikuliranom bogu da se sve sredi. Možda, mislim, možda, možda se Mara probudila, možda joj nije ništa, nadam se da joj nije ništa.

Udaljavam se, a želim se vratiti. Pobjegla sam, lakomisleno se predala autobusu što hladnokrvno vozi. Užasnuta spoznaja ispunjava me lavom iz srži, izbija mi hladan znoj i postaje zlo. Htjela bih se vratiti da vidim diše li, je li možda sve samo neka varka, igra slučaja, kriva percepcija? Učinilo mi se da ne diše, a sigurno sada ustaje s kreveta i gleda ogrebotine po sebi, gleda njegovo tijelo pa se izvlači iz sobe i pita se gdje sam ja. Ništa joj nije. Shvatit će ona. A on? Smeće ljudsko. Osjećam kako mi se bljuje, jeza se nakuplja u grlu i povlači iznutra kiselinu. Nije mi baš dobro, otvaram usta i okrećem glavu prozoru kao da će mi slika polja što prolaze donijeti zraka. Dišem i usporavam pogled i um. Ne misli. Ne misli. Postajem san vođen brujanjem motora.

Strvinari su osuđeni na vječito lutanje. Oni nisu predatori, nego kradljivci. Prilaze leševima prirodno i bez okolišanja. To što su strvine još žive mase, ne sprječava ih. U toj igri uloge su određene, a pitanje kao mogućnost, kao koncept uopće ne postoji.

Ja nikada ne prilazim prva, znam da ću imati dovoljno hrane pa čekam poput lovca na divlje konje što stoji na livadi s jabukom u ruci i čeka dobar vjetar. Uvijek dođu sami, oni žele biti progutani. Ti nisi kriva, ti nisi kriva, pjeva jato kolibrija kroz svijest.

3.

Ovaj zadnji uletio je preko oglasa, dugo se nisu javljali tako, kao kad smo počele nuditi *escort* i usluge masaže. Tada su nam se javljali uglavnom preko oglasa i među njima nije bilo nikakve poveznice. Najčešće, osim kad bi došla cijela ekipa koja je slavila momačku ili nečiji rođendan. Ubrzo su se klijenti povezali, jedan bi doveo drugoga, drugi opet trećega i stalno smo zadovoljavale iste muškarce. Kao kakav prijateljski kružok. Samo bi se najavio SMS-om na povratku s posla i došao na masažu. Često smo radile zajedno, jedna bi mu opuštalala napete mišiće, a druga ga obrađivala ustima. Dobro smo se zabavljale jer smo bile dvije, a

mušterije su bili benigni tipovi, ni sami svjesni svojih kompleksa, narađani pornjavom ili potpuno izbezumljeni frustracijama sjebane provincije u kojoj smo živjeli. Dečki iz kvarta, pomorci, ekipa koja je visila po kladionicama, kolodvoru, sitni kriminalci ili oni ocvali frajeri što puše Marlboro i plaćaju iz svežnja koji nose u zadnjem džepu, bazde na alkohol i *after shave*. Budale, ali bolio nas je kurac tko su, sve dok su bili pristojni i uredno plaćali za običnu jebačinu ili pušenje.

Ovaj idiot se tako pojavio i nije imao nikakve veze ni s kim do sada. Visok i grubih crta lica, iz njega je disala hladnoća. Malo me prenula ozbiljnost kada je ušao u naš stan, škrt na riječima, crn u licu, grubih velikih šaka, skinuo je jaknu i dodao je Mari. Sve automatski, ne ostavljajući vremena za razmišljanje. Kao da reže. Ja sam ga povelu u sobu. Dok smo prolazili hodnikom grubo me uhvatio za stražnjicu. Nije mi bilo ugodno s njim za leđima.

Kad smo ušli u sobu ostavila sam vrata otvorena čekajući da Mara dođe za nama, ali ona se zbog nekog razloga zadržala u kuhinji. Bilo je potpuno tiho, samo je plinska pećica nježno šištalala.

Okrenula sam se i pitala: – Kako se zoveš?

On me nijemo uhvatio za glavu i spustio nisko. Kleknula sam i polako mu otkopčala šlic. Raskopčao je kaiš i potpuno ga izvukao iz hlača. Držao je u ruci taj kožni remen s golemom metalnom kopčom. Uхватила sam rukama još mekan, ali golem ud i odmah ga strpala u usta, kao da sam htjela što naglije prijeći u stanje u kojemu ću ga držati pod kontrolom. Halapljivo sam ga gutala i obrađivala jezikom, držeći se za njegove guzove i gužvujući mu nježno jaja. Rastao je u mojim ustima i povećavao se sve više. U jednom trenutku sam prestala i držala pred sobom to ogromno čudovište. Izgledao je kao neko genetski modificirano eksperimentalno povrće uvezeno iz daleke zemlje i prepuno sjemenja. Drkala sam ga znajući da će ovaj put cijela stvar potrajati. Nisam htjela osjetiti to čudovište u sebi, pogotovo ne u guzici.

Mara je tiho otvorila vrata i pobožno kleknula pred došljakov kurac. Počela ga je lizati dok sam se ja premjestila niže i gnječila mu bedra.

– Pokaži pičku – rekao mi je. Raskrilila sam ogrtač i svukla gaćice. Mara je pobožno sisala mrcinu i nabijala se o njegova stegna.

– Pokaži pičku, dođi.

Nisam prišla. Držao je Marinu glavu objema rukama, a ja sam legla na rub kreveta i prstima rastvorila ružičaste usne. Bila sam svježe obrijana. Uplašena, od svega sam se uzбудila i počela dodirivati. Odjednom sam poželjela da se nabijem i okrenula sam mu leđa. Prišla sam im i prekinula Marin trans. Trljala sam se svojom obrijanom picom i povela ga do kreveta. Htjela sam mu skinuti hlače i namjestiti jastuk pod glavu. Još je držao kaiš u ruci, a izraz lica nije mu se puno promijenio, kao da ga se cijela stvar baš i ne tiče previše.

Nije mi dao da mu skinem cipele i hlače. Mara mu se namjestila pred lice, ali ju je odgurnuo i smjestio pod sebe, raširio joj noge dok se ona pokušavala smješkat i držeći još rukom njegovu batinu. Kad se zabio u nju, prolomio se oštar krik.

- Polako - zacviljela je - polako, jesi li lud?

On se pogubio u svom mahnitom transu, nabijao se u Maru sve žešće i stiskao joj lice, nos, usta. Na tren je prestala vikati, kao da je napustila tijelo, dok ju je silovao držeći se jednom rukom za krevet. Pokušala sam ga otrgnuti od nje, ali bio je jak i klizav i tvrd. Osjećala sam se poput travke na njemu.

- Ostavi je, pička ti materina - vikala sam i zabijala nokte u njega. Pokidala sam mu majicu povlačeći ga. Grizla sam, grebala i čupala, ali on se nije obazirao na to. Kao da je srastao za nju. Ošamario ju je tako jako da joj je krv štrcnula iz nosa. Mara je gledala negdje sa strane, izokrenutih očiju potpuno nesvjesna, kao vreća. Otrčala sam u kuhinju. Sranje, sranje. Kad sam se vratila u sobu s nožem koji je drhtao u mojoj ruci on ju je šamarao i u transu se trljao o njezino obamrlo tijelo. Onaj kožni remen bio joj je oko vrata. Stajala sam kao ukopana dok je on orao. Marina je noga beživotno visjela sa strane. Prišla sam mu i zabila mu kuhinjski nož između lopatica. Jako sam ga zabila. Jako. Nekoliko puta. S obje ruke. Nije ga bilo lako zabijati. Lakše ga je bilo izvlačiti. Pa opet. Onda sam otrčala.

Iz sobe nisu dopirali nikakvi zvukovi.

Ne volim mrtvace jebem mu mater, ne volim mrtvace, ne mogu ja s tim, ja sam obična studentica. Nisam ubojica. Izašla sam iz stana trčeći niz dvorište preko onog šahta, osjetila babin pogled s prozora. Okamenjena vrana. Šta kopate vraga?

Nisam rekla ništa, nisam gore ni pogledala. Ulice su se lomile pod pravim kutom. More se diglo i cijeli je grad smrdio na kanalizaciju. Izbila su govna.

Čovjek mora biti jak i ostati na nogama. Ugodna jeza me hladila u snu. Kao da sam gola na

ledini kojom puše sjeverac, a inje se ledi na mome trbuhu pa postajem sve bjelja i bjelja i sve je oko mene ništa. Tako sleđena stojim na vjetrometini zagledana u zimu koja ledi sve pod sobom. A ja znam da je to potpuno sranje i ne znam kamo vozi ovaj bus.

GLJIVE

- Što, još uvijek ti idem na živce? - rekao je punih usta, žvačući jabuku. Jednom rukom držao je volan i gledao u mene umjesto na cestu. Ja sam okrenula glavu od prozora i nasmijala se.

- Naravno, da mi ideš na živce. Uvijek ćeš mi ići na živce.

- Pa sad kad više nismo muž i žena trebalo bi ti prestati ići na živce kako žvačem jabuku.

- Još mi ide na živce, ali sad me više nije briga.

Nasmijali smo se oboje. On je nastavio jesti jabuku i voziti. Pomicao je ramena i leđa i vrpolio se kao da se nije dobro namjestio u sjedištu ili da mu jakna nije sjela kako treba pa ga stalno nešto steže pod pazusima ili oko vrata.

Ja sam gledala desno kroz prozor kako promiču poznati prizori. Supermarket s velikim parkiralištem, plastenici Nasada s malim maslinicama koje rastu iz vreća za smeće stisnute jedna do druge pa ulaz na gradsko smetlište, a onda redovi borova koji kriju farmu krava, divlji otpad, stada ovaca i tamo sve do Velebita pustoš.

Ovuda smo prolazili svakoga popodneva vozeći se u dugu šetnju sa psom. Iako više nismo živjeli zajedno, psa smo šetali zajedno. Eto, svakakvih ljudi ima. Pas je sjedio u prtljažniku i dahtao. Jesenje popodne je mirovalo na cesti i u dvorištima prigradskog naselja. Kolone turista polako su blijedile iz kratkoročnog pamćenja. Cijeli naš život s tisućama detalja zajedničkog života upisan je u podsvijest i lagano blijedi. Sve je u sfumatu. I ono što vidimo i ono što ne vidimo, a nekada je postojalo.

- Hoćemo tu kod bunkera ili idemo do Široke?

- Svejedno mi je - odgovorim.

Zaista u jednom trenutku postane svejedno. Moja je majka govorila: - Znaš što je svejedno? Kad stisneš ono šakom pa s koje ćeš strane polizati.

Mrzila sam kad je to govorila. Bilo mi je odvratno zamisliti to stiskanje "onoga" i ne znam zašto bi netko stiskao uopće tako nešto. Nisam apstrahirala stvarnost do metafore. Uvijek sam bila doslovna. Ograničena. A ona je mislila u prenesenom značenju. Neograničeno. Ali eto, tu sam izreku zapamtila baš možda zato jer mi se nije sviđala i kad god kažem: -

Svejedno mi je – čujem njezin glas s neba:

- Znaš što je svejedno? – i već se vidim sa šakom koja se stišće.

Prošišali smo pored bunkera i produžili prema Širokoj.

- Idemo do Široke jer tamo ima sunca, a i zaklon je od bure, kod bunkera će prije pasti mrak
- rekao je.

Znala sam da će to reći, pa sam samo kimnula i osjetila stanovitu ugodu uvaljena u dosadu i predvidivost.

Pas je odmah otrčao niz usku zemljanu stazu, lijevo je šumio potok, desno iza šikare počinjali su maslinici. Zrak je gusto mirisao na tamno zelenilo, otpalo lišće, vodu i zemlju. Koračali smo šutke dok je pas trčkarao sa strane, a kada bi ona stala i jela travu stali bismo i mi i šuteći čekali.

Pored mene, uz puteljak, cvjetao je origano. Sagnula sam se i polako ga brala. Nježni roza cvjetići poredani u grozdove uz stabljike i listići opojnoga mirisa potpuno su mi odveli pažnju.

- Opet origano, što ćemo s tolikim origanom?

- Mogli bi ga donirati nekoj *pizzeriji*.

- Ili mijenjati za sir, reći, na primjer, evo, ako želite dat ćemo vam ovaj rukom ubrani origano za nekoliko šnita sira.

- Mislim da nećemo to učiniti – rekla sam.

- Znam da nećemo, samo tako kažem, kao mogućnost.

- Znaš kako Englezi reklamiraju ružmarin na svojim oglasima za *yoga* rezidence. „Rukom ubrani ružmarin“, a čime bi mogao biti ubran? Sjekirom, vršljačom? Glupi su ti Englezi.

Ponavljala sam još neko vrijeme u sebi “rukom ubrani ružmarin” i pogledom prelazila po polju koje je nježno disalo zvukovima ptica u smiraju dana.

Pas nam se sada ponovno pridružio pa smo nastavili u maloj koloni blatnjavom stazom uz maslinike. Svjetlost sunca na zapadu ulazila je dugim i nježnim zrakama u krošnje pune

plodova. Listovi maslina opustili su se, a pune grane privukle cijele krošnje prema zemlji, iz daljine podsjećale su na vrbe. Čim bi se pas zaustavio ja bih čučnula i iz žablje perspektive promatrala svjetlost u masliniku.

- Sve je ovdje nisko povezano paučinom, pogledaj - rekla sam. I on je čučnuo pa smo tako čučajući gledali u svjetlucave niti koje su spajale travke, koromač u sjemenu, niske grane maslina.

Vonj je pri zemlji bio još snažniji. Svakodnevna mirna živost buba, mravi, biljaka što se mijenjaju, lišća što trune, plodova maslina u kojima zrije ulje. U tome bi čovjek mogao izgubiti svako svojstvo, mislila sam i polako predajući misli ulazila u blago tupilo.

- Hoćemo li dalje? - prekinula sam šutnju.

- Zašto, nemirna si?

- Nisam nemirna, nego mi je dosadno.

- Znači da si nemirna - rekao je.

- Nisam nemirna, nego mi je dosadno, što ćemo sad tu satima gledati kako trava raste.

Ubrala sam nekih pola kilograma maslina i spremila ih u torbu u kojoj su već bile dvije dunje, zaostale od prošle šetnje. Uvijek bi se iz šetnje sa psom vraćala s nečim. Jabukama, smokvama, groždem, mentom, origanom... Skupila bih nešto po poljima. Voljela sam misao da je hrana besplatna i da priroda daje obilje koje je samo potrebno uzeti.

- Idemo onda dolje do jednog mjesta na kojemu rastu lisičice - rekao je.

Pozvali smo psa i počeli se spuštati prema moru gazeći kroz vlažnu travu uz korito poljskog potoka u kojemu se sada rumeni divlji šipak i uz poljski bunar u koji je opadalo lišće s trešnje.

Čulo se samo zvrndanje nekakve kosilice iz daljine i zvona preko mora.

Lisičice su činile narančasti prsten oko stabla rastući u malim buketima.

- Jesi li siguran da su to lisičice?

- Jesam, one kad ih otkineš puste ovaj narančasti sok i imaju ugodan miris.

Otkinuo je jednu, stisnuo je stručak i približio mome licu. Pomirisala sam.

- Hoćemo li ih ubrati za večeru? – pitala sam dodirujući nježne, vlažne klobuke gljiva. – Baš su lijepe i ima ih puno.

- Možemo ako ti se jedu, meni su gljive malo dosadile. Ima tu dalje i šampinjona i blagvi.

Izvadio je iz džepa vrećicu za pseću nečist pa smo počeli brati gljive.

- Zatrpaj rupu odakle si ih ubrala da ih ne uništimo.

Svaku smo rupu nježno zatrpavali lišćem i suhom travom pomiješanom sa zemljom.

Dalje uz suhozid našli smo i nekoliko šampinjona. Barem je on tako rekao.

- Mislim da su ovo šampinjoni.

I još dalje uz stablo smokve s koje je već potpuno palo lišće, jednu sunčanicu.

- Sunčanica. Ona miriše na lješnjak. Pomiriši! Jel ti miriše na lješnjak?

- Pa ono, mislim, moglo bi se reći. Miriše mi na zemlju.

- Ma ne, baš miriše na lješnjak, pomiriši opet!

Pomirisala sam.

Pogledao me i čekao moje odobravanje.

- I? Lješnjak?

- Aha, baš lješnjak. A siguran si da to nije, recimo, zelena pupavka?

- Ma kakva zelena pupavka, ovo je sunčanica baš prava, pa miriše na lješnjak. Ona sličí doduše na zelenu pupavku, ali razlikuje ih taj miris po lješnjaku.

- A na što miriše zelena pupavka? Na pistacio? – nasmijala sam se.

- Ne, ona uopće ne miriše niti smrdi.

Pas je jeo masline iz trave, sunce je dotaklo horizont. Polako smo se stazom spustili do mora gdje su galebovi odmarali nakon večere s obližnjeg gradskog otpada. Sad su se naslagali uz

popločanu obalu ispred novosagrađenih kućerina, takozvanih apartmana.

- Hoćeš li pitati nekoga za te gljive ili ćemo ih samo tako pojesti? - pitala sam kad smo se već vozili prema kući.

- Pogledat ću na internetu.

- Aha, pa zgodno - nasmijala sam se.

- Proguglaj da se ne otrujemo - oboje smo se smijali.

- Nazvat ću Tomu, on će nam reći ako se baš bojiš.

- Ma ne bojim se, nego ako nisi siguran ne moramo ih jesti, možemo ih baciti i kupiti, recimo, sir za večeru.

Držeći jednom rukom volan, a drugom mobitel kimao je i govorio:

- Aha, dooobro, aha. Da, da. Slikat ću ih pa ću ti poslati čim dođemo doma. Ahaaa. Ok, zavodnice? Dooobro. Ok. Nema problema. Dobro, nećemo.

Spremio je mobitel u džep i šutke nastavio voziti.

- I? - pitala sam živahno - pa što je rekao Tomo?

- Pa ništa, da se lisičice mogu lako zamijeniti s tzv. Zavodnicama koje su jako otrovne pa da ih slikamo kad dođemo kući prije nego ih pojedemo.

- Aha, zavodnice. Znači možda su sve ove gljive koje nosimo u torbi jako otrovne zavodnice.

- Aha - smijao se i on nekako prigušeno - u tom slučaju moramo baciti sve što smo ubrali!

- I šampinjone moramo baciti? - pitala sam.

- I šampinjone.

- I onu sunčanicu moramo baciti?

- I sunčanicu - kimnuo je glavom i ponovio za mnom kao u školi.

Zašutjela sam i pogledala u svoje dlanove misleći kako ću i ruke morati oprati i pogledala u njega.

- I ruke ćemo morati dobro oprati - rekao je.

Sad sam se ja smijala i potpuno se podigla u sjedalu okrenuvši se prema njemu pa nekako djetinje živahno i uzbuđeno rekla:

- A hoćemo i dunje morati baciti?

- I dunje?

- Iako smo ih jučer ubrali?

- Svejedno. I one su sad otrovne.

- A masline?

- I masline, sada se već grohotom smijao.

- Pretpostavljam da ni origano nećemo donirati *pizzeriji*?

- A dobro, zašto tebe to toliko veseli, zašto si odjednom tako živnula? Odakle sad takva radost?

- Kako zašto? - rekla sam puna vedrine i uzbuđena. - Pa mi nosimo smrt u torbi, zar ti nisi svjestan? Upravo ovoga trenutka mi smo u drami, u zapletu. Sve do maloprije živjeli smo običnu svakodnevnu dosadu, a sada, sada imamo u rukama neizvjesnost, rasplet je moguć u svakom pravcu. A što da nismo nazvali Tomu i pojeli ih, a to su bile zavodnice. Što da smo se najeli zavodnica?

- Tada bismo umrli - rekao mi je i on nekako razbuđen i veseo.

- Umrli! - kliknula sam razdragano. - U novinama bi pisalo „Bivši braćni par najeo se gljiva zavodnica i izdahnuo“. Vidiš, par je jednina. Možda bi nas i sahranili zajedno, poslije obdukcije, naravno, jer morali bi ustanoviti od čega smo umrli. Razveli se pa otišli u smrt zajedno. Eto ti vraške sudbine. Vidiš kako je to zanimljivo. Sve se mijenja. Cijeli naš život u ovom trenutku postaje neizvjestan. Ovo je prilika, mogućnost, sredstvo. Svojstvo ovih gljiva je da su smrtonosne. A da smo u nekoj priči, mogli bismo ih komu pokloniti pa bi se onda drama odvijala u njihovom stanu. Ti akteri bi se tada pitali što učiniti s gljivama. Pitali bi se je li pristojno naprosto ih baciti u smeće. Možda bi ih puni sumnje kuhali, pripremali smrtonosnu večeru, juhu, umak za špagete. Možda bi pozvali susjede i u zadnjem trenutku prije nego ovi kušaju prvi zalogaj povikali: Neee! Ostavite to, ove su gljive možda otrovne, to

smo dobili na poklon!

Nisam se mogla zaustaviti, pričala sam dok smo prolazili pored gradskog otpada, pa rasadnika i parkinga supermarketa. Smijali smo se. Auto pun radosti.

U kuhinji smo gljive pažljivo izvadili iz vrećice i poslagali ih po stolu, on je izvadio mobitel i slikao ih pa poslao Tomi.

Dok sam stajala naslonjena na sudoper oni su pričali.

- Aha, dobro, dobrooooo. Aaa. Ok. Važi, ne brini - onda se malo smijao pa opet - Okeeej, dobro, važi ajde bog, čujemo se.

Prekinuo je vezu i mišem nešto pimplao po stolu. Očito je bio na netu.

- I? - pitala sam. - I? Jesu li zavodnice?

UPOZNAJ SAMOGA SEBE

Budim se sama u krevetu, iznad mene je krovni prozor. Gledam nebo, izgleda kao rastopljeni šlag. Nepomično i bijelo. Pretpostavljam da su to oblaci i da nije nitko preko noći moju kuću prekrrio plahtom. Što se mene tiče i to bi bilo u redu, ne vjerujem da bi me išta danas moglo pomaknuti. Priželjkujem da se ništa danas ne dogodi i da odustanem od dana dok je krevet još topao.

Ipak ustajem pa se šuljam bosa po pločicama, osjećam težinu tijela. Palim radio. Opet smo odsječeni od svijeta, čujem. Dalmacija u antiklimaksu. Slušam još nerasanjena vremensku prognozu i stojim nepomično na sredini sobe.

Mostovi su zatvoreni, ceste neprohodne, nanosi snijega golemi, drveće popadalo na putove. Gledam kroz prozor. More je u tihoj sivoj jezi.

- Vrlo lijepo - pomislim, sklona u vremenskim neprilikama vidjeti elementarnu ljepotu katastrofe. - Izaći ću van!

Navlačim na sebe sve crveno i žuto, kopam po ormaru tražeći kapu, saplićem se o nered, nalazim vunenu šarenu kapu koju mi je isplela baka dok sam još studirala. Sve na meni stoji pomalo kao na štapu.

Dvorište je suho i pometeno, vjetar je sve pokrio posolicom.

Tiho psujem dok pokušavam upaliti auto, to uvijek nekako pomogne. U Dijani propuhuje sa svih strana. Upalim motor, a on bruji i štekće, sve se trese. Buka mi je iz nekog razloga ugodna.

Oko mene sve je bijelo i pusto, jednostavno i nepomično.

Vozim kao da jedrim ulicama. Lišće i smeće leti s vjetrom pa se vrti i kovitla u rubovima kuća. Raspašoj otpadaka. Grane polomljeno tuguju sa stabala. Boje počesljane burom. Ljudi ni od kuda. Očarana sam jakim bojama. Samo je nebo poput svijetlog pepela.

Mjesta na gradskom parkingu u izobilju.

Izlazim iz auta pa stojim ukoso u refulu bure. Odolijevam snazi. Tijelo mi je poput nakrivljenog živog stupa, saginjem glavu i puštam se niz vjetar.

U ulici samo žene u crnini izlaze iz crkve, beskućnici i narkomani u grupicama odlaze žureći nekamo.

Pitam se kamo.

Svi smo kao od nečega bezimenog pozvani tu na ovaj pusti trg, zamalo pa da ne počnem pozdravljati neznance, mimoilazeći se pogledamo se u oči, rijetki i iznenađeni, ovlaš ali s razumijevanjem i prepoznavanjem.

Mi izuzeti iz zatvorenih soba.

Vijesti iz kafića podebljavaju kataklizmički dojam.

Neka se zna što nam se događa.

- *Nanosí snijega zaustavili ralice i kolone na prilaznim putovima* - zvuči poput stihova.

Bjelina svuda uokolo. Spustila se tišina na grad.

Pronalazim dežurnu trgovinu, unutra je topla i prijateljska atmosfera. Žene kupuju kruh i mlijeko, zadržavaju se, smiju.

Kupujem i ja. Smijem se bez pravog razloga. Čitam etikete na konzervama. Volim konzerve, sve iste i hermetički zatvorene, okovane.

Brzo se vraćam kući preskačući po dvije stepenice odjednom. Unutra miriše. Hvatam dah skidajući sa sebe odjeću i bacam se na krevet. Odavde ću lakše smisliti nastavak. Učinila sam već puno, možda se netko javi, možda netko bane nepozvan.

Popodne dolazi nježno, rastegnuto i mirno.

Vjetar i dalje vani huči i hara. Silina mu je divna. Na mahove doseže brzinu od 200 km na sat.

Ja se osjećam kao voda stajaćica koja se pomalo u dubini valja.

Ništa apsolutno ne znači ništa. Osjeti, varalice, skoro uvijek pretjeraju kad im daš vremena. Moje misli su sklone nestati. U vremenu se pretvaraju u niz kratkih bliceva kojima ne stigneš dati ime prije nego što nestanu kao da ih nikada nije ni bilo. Kao u snu. Kolopletu. Vrcavom. Odoše!

Dojam i misao. Estetika i ideja. Možeš staviti soli na rep i jednoj i drugoj.

Svakodnevno žena može skuhati juhu od pregršti dojmova, a od misli može napraviti temeljac. Kao od telećih kostiju. Ili vlastiti temeljac. To bi svaka trebala konzumirati oko podneva. Da nas prođe od tjemena do temelja. Bože, čini mi se da postajem sve gluplja iz dana u dan.

Je li ovo dosada? Čeznem za nekim dobrim filmom koji bi svojom radnjom ispunio prazninu što je osjećam. Samo refleksi pomiču daljinski. Preuzimam slike s ekrana. Nose me naprijed.

Odjednom zazvoni telefon. Jednom, dvaput, treći put i ja sam već na nogama.

- Molim - čujem svoj glas.

- Hej bog, što radiš?

- Ništa zapravo, odmaram - odgovorim susjedi.

- Čuj, doći ću malo do tebe, nešto ti moram pokazati.

- Dođi - kažem i poreknem istog trena u sebi taj brzopleti poziv.

Kakva nagla promjena, voda stajaćica se u meni nevoljko zatalasala. Nastade mrzovoljno talasanje na površini. Uostalom tko mari, vrijeme je uvijek spremno za promjene. Ogledam se, u mojoj sobi caruje nježno tupilo samoće.

Za svega nekoliko minuta susjedica već zvoni. Otvaram vrata.

Irena ulazi bez poziva i odmah mi pokazuje malo, crno mače. Preslatko stvorenje gleda u mene iz njezinih ruku poput svemirca. Sitno crno čudovište koje je tek otvorilo oči i sad zabezegnuto gleda ciljajući uplašeno.

Pričamo o vjetru i ja puštam da mačkica kliže po novom svijetu. Gricka mi ruku. Sitna je i nježna, rep joj strši. Moja se susjeda neugodno smješka prije nego što kaže ulizivačkim tonom:

- Ako bi mogla možda prihvatiti ovu macu...

Palim sve organizme i mehanizme odbijanja. Diplomatski, kategorično se odričem svake odgovornosti prema stvoru koji se slučajno našao u mojem stanu na dan kada je bura u

Dalmaciji učinila milijunske štete.

- Žao mi je, ali to nikako ne mogu, smješkam se kao i ona i odmahujem glavom.

Voditeljica televizijskog dnevnika doima se prilično ozbiljnom. Na ekranu se izmjenjuju sinoptičke karte i snimci poharanih lučica, slomljenih stabala, na stranu izvrnutih kamiona.

Bura u podvelebitskom kanalu bijesni poput suđenice. Obje gledamo u televizor. Neki ljudi se hvataju za glavu. Osjećam kako me sustiže ljutnja.

Pa ne može me se tako dovesti pred svršen čin.

- Zaista žalim slučaj, ali nema nikakve šanse da zadržim mačića - izgovaram i tada odjednom, kao putem svevišnjeg prekidača propadnem u potpunu tišinu.

Nestalo je struje. Trenutak mrkle tišine i potpunog mraka zaustavi mi disanje. Ne čuje se ništa. Sve je umrlo. Ne mičemo se ni Irena ni ja. Hladna je neugoda pružila ruke između nas i sada nas liže. Šutim duže od nje, ona prva progovori:

- Nestalo je struje!

Kvragu! pomislim, ovo je na neki uvrnuti način ugodno, osjećam zlovolju i radost istovremeno, teturam i pipam u ništavilu poznatog prostora. Po navici tražim upaljač ili svijeću, osluškujem da ne nagazim mačku. Šuljam se ispruženih ruku.

U potpuno zaglušnoj tišini razabirem predenje. Mačić je preo crn u mraku.

Pomislila sam kako on nije osjetio promjenu koja je naglo nastala. Kako se samo nježno poistovjetio s prirodom. Palim malu svijeću, pa još jednu. Raspoređujem slabo svijetlo. Ireni je neugodno, govorim joj neka miruje tu kod mene dok ne dođe struja. Vjetar vani krši sve pred sobom, zuji tišina.

Ja ne želim mačku, moram se brzo riješiti ove žene i njene male mačke, ponavljam u sebi.

Nisam joj ja kriva i nisam ja ta koja je udomiteljica. Nemam nikakvih uvjeta niti odgovornosti. No, struja ne dolazi, mačka je nestala u mračnim labirintima ispod ormara. Progutao je mrak kao i mene zajedno sa susjedom Irenom, koja mi nije niti simpatična. Onda šapućemo u tišini. Ljudi se spontano smire kada nestane struje, ali u meni su bombe odluke. Moj unutarnji glas je gromoglasan. Misli kategorične, zahtjevne, u meni buja i plamsa revolucija otpora.

Ja poznajem sebe, ideja o životu s mačkom posrne uvijek prije nego li se popne do moje samilosti prema tim bićima. Hladna sam kao oštrica bure i jaka kao njezin zalet u vrata Velebita.

- Ne mogu uzeti mačku - šapnem, ali odlučno.

Vrijeme u mraku odjednom postane dugo i tupo i prazno. Dajem se u potragu za malim duhom, priviđaju mi se mačje oči kako sjaje u mraku, Irena i ja proizvodimo zvukove koji bi mogli probuditi životinjicu, ali ona se negdje skrila i sada spava. To je to. Nema promjene. Baš bih tako učinila i ja da sam na njenom mjestu. Predlažem, ne vjerujući vlastitim ušima, da ću joj donijeti mačku kad se pojavi jer da ovo traženje u mraku zaista nema smisla.

U hodniku pružam Ireni svijeću kao da joj predajem neki titravi znamen. Smijem se, a znam da sam prevarena. Susjeda je bila tek slučajan medij.

Mačka spava negdje u mraku moga stana, više nisam sama.

Bura će preko noći ojačati pa se savjetuju oni koji moraju putovati na pojačan oprez i neka obavezno slušaju izvještaje HAK-a koji će redovito izvještavati o stanju prohodnosti na cestama.

HOTEL ZA ŠKOLJKE

1.

U kući je stanovala obitelj. Gospođa s crvenim čirevima po nogama, na tankim potpeticama, otac s brkovima i ostacima zubi koji su bili potpuno žuti, smeđi i crni i sin koji je noću stravično arlaukao. Toliko je vikao da bi ljudi u kućama zaustavljali dah i pitali se da li su to mačke, djeca ili On opet arlauče.

On opet arlauče, zaključili bi i pojačali televizor, nijemo zureći preda se.

Jedna kći koja je svakim danom bivala sve luđa, izlazila je iz kuće umotana krpama sa širokim žutim plastičnim kaišem stegnutim u struku.

Svakoga dana sve više je stezala struk. Susjedi su mislili da će uskoro uspjeti potpuno prekinuti vezu između svoja dva dijela tijela. Žene na ulici su je gledale i mislile hoće li kaiš ostati na kukovima ili pod prsima. Kosu je ljepila medom, šećernom vodom i lakom.

Druga kći koja je svakoga dana bivala sve tanja, očiju sve tužnijih, obraza sve bjeljih, šutjela je sve više.

Uskoro je teško mogla reći i dobar dan. Kao da bi joj ostajao u grlu, a ona je spuštala pogled. Gospođa sa čirevima na tankim petama običavala je odlaziti u dućan, iz čireva na nogama tekla je žuta gusta tekućina, prodavačice i kupci sklanjali su pogled.

Jedna kćer bi stisnutoga pasa i natapirane kose brzim hodom, noseći u ruci bijelu lakiranu torbicu odlazila do kasarne. Ljudi su je viđali kako razgovara s vojnikom na straži. Karaula je bila zelena kao i krejon na njezinim očima.

Sin je počeo arlaukati kao živina i udario šakom o kameni zid. Ostala je crvena mrlja, ispod mrlje bilo je farbom koja se cijedila napisano „restaurant“.

- Moraš naći posao - rekla je gospođa s crvenim čirevima svojoj kćeri koja je šutjela.

- Moram - kimnula je ova i pogledala u pod.

- Moraš naći posao - rekla joj je mater.

- Moram - odgovorila je kći.

- Ona je već potpuno luda, ti nisi - rekla je mater.

- On je već potpuno lud, danas su došla kola hitne pomoći i odvezla ga. Nemoj ocu ništa reći.

Otac je imao brkove i pušio je cigarete s cigaršpicom.

- Gdje je moj cigaršpic, kurvo - rekao je i gurnuo stolicu.

Sa zidova su se cijedile tapete, ispod tapeta bujale su larve. Iz kreveta su iskakale buhe, ispod linoleuma kotili se žohari, škorpioni i muhe zonzare.

Pala je večer.

- Idem van vidjeti jesu li ribari dovezli ribu - rekao je otac i pogladio kažiprstom brkove. Najprije jednu, a potom drugu stranu.

Prva je kći nakon nekoliko sati došla kući. Bijelu je lakiranu torbicu nosila u ruci, žuti je pojas rezao tijelo na pola, niz lice joj se cijedio zeleni krejon. U kosi je bilo trave, čičaka i nekoliko opušaka.

Čarapa nije imala. Bila je veljača. Noć. Ribari nisu donijeli ribu i otac se brzo vratio. Ušao je u kuću i pošao za prvom kćeri u zahod u kojemu su se legli žohari. Skinuo je kaiš.

Sin je u isto vrijeme arlaukao u bolnici za psihički poremećene osobe.

Majci su na nogama pucali čirevi.

Druga kći je zabila viljušku u svoju nogu.

Prva kći je zamišljala da je magla i da ispod vrata od kupaone migolji u hodnik, postaje oblak i kroz zid nježno kao kroz svilu izlazi van u studenu mračnu noć. Oči magle su uprte u nebo i ona vidi tisuće sjajnih očiju što trepću prema njoj iz visine. Osjećaj stakla, osjećaj dima.

- Ne čini to! - rekla je majka.

- Ništa ne činim - promucala je kći i izvadila viljušku iz bedra.

Otac je izašao iz zahoda i uvlačio kaiš u smeđe hlače od štofa.

- Smiri se - rekla mu je majka i osmjehnula se bojažljivo, bore na licu izgledale su kao vile zabodene u sijeno.

- Serem ja po njima - rekao je otac. - Sve je to ljudsko smeće. Rekli su mi da su je vidjeli pored kasarne, sve je to ljudsko smeće. Serem ja po njima.

Glas se prilijepio na zid i uvukao među listove zidnog kalendara. Tu je ostao zavučen cijele večeri.

- I pišam, dodao je.

Sinu su morali dati sedative.

Mračnom, gluhom, malom ulicom prolazila je grupica maškara. Na vrata kamene kuće nisu pokucali. Produžili su dalje iza ugla i sjeli na stepenice. Svatko je iz svoje vrećice izvadio jaja, bombone i sitni novac. Ustali su se Vještica, Miki Maus i Ciganka. Stali jedno do drugoga.

- Priprema - rekao je jedan.

- Pozor - rekao je drugi.

- Pali - viknuo je treći.

Bacili su jaja o zid kamene kuće i pobjegli niz ulicu.

- Majkuvamjebem! - rekao je otac i zatvorio vrata.

2.

- Nema problema, procijedio je kroza zube šef sale. Na svakom mu je koljenu sjedila po jedna konobarica. - *Keine problem* - desna strana usnice mu je padala dok je govorio.

Ponovio je na njemačkom i cupnuo koljenom da se lijeva konobarica ustane. Ona je poskočila i otišla u konobarsku pripremnici. Na dugom bijelom drvenom stolu s policama stajali su čavli na koje su konobarice nabijale papire s narudžbama.

- Evo ovaj pribor pobriši!

Tri duboka velika sudopera na kotačima bila su dupkom puna vlažnog i toplog pribora za jelo. Bijelim salvetama birala je najprije noževe i brisala ih nad dubokom policom u ormaru. Pored nje konobarice su slagale tanjure s plavom crtom i na njih spuštale po dva mala

maslaca, marmeladu i med. Pa ponovo. Iz kuhinje se dizala para i žamor kuharskog osoblja. Jutro se sporo povlačilo dok je mršava konobarska pomoćnica brisala suđe. Nakon nekoliko sati i treći je sudoper bio prazan. Iz kuhinje je stalno šišala para. Žute pločice bile su tople i mokre. Noge su joj odrvenjele, ruke utrnule od automatiziranih dugih pokreta. Bio je to prvi dan.

Došla je na posao, odnosno došla je na probni rok, kako su joj rekli. Ako se pokaže dobrom primit će je kao sezonsku radnicu, servirku ili konobarsku pomoćnicu. Borosane joj je dala majka.

- Nemoj tu sjediti da te šef ne vidi da sjediš, idi u WC i sjedi u hodnik - rekla je mršava konobarica kose skupljene u konjski rep i izašla kroz kaubojska vrata. Nasmijala se iako su ta vrata uz ružan zvuk kao da nešto preskaču izgledala zlokobno, odnosno kao da bi mogla onoga koga zahvate u jednom trenu zalijepiti na drugi kraj sale za doručak. Kroz okruglo staklo na zlokobnim vratima vidjela je svijetlu veliku dvoranu u kojoj su gosti doručkovali, zveckali u akustici godišnjih odmora.

- Rusi žderu - rekla je druga konobarica ulazeći kroz zlokobna vrata.

- Šporka stoka - procijedila je niz bradu rečenicu kao srk pljuvačke.

Šef sale stajao je s rukama na leđima. Gledala je u njegov potiljak. Tri masne falde rupičaste crvene kože sjele su na bijelu kragnu. Imao je bijele dlačice, također. Straga, na vratu.

Žurnim je korakom pošla u hodnik kojim je prije nekoliko sati prvi put ušla u utrobu velikog hotela. Uz velike ventilacijske cijevi sporo je odlazila dublje u unutrašnjost zgrade. Prema kotlovnici. Zvuk je bio poput unutrašnjosti velikog broda. Kroz otvorena vrata sa strane vidjela je police pune poslaganih stolnjaka i salveta. Ušla je i sjela na prevrnuti plastični sanduk za boce. Tu je sjedila i gledala u policu. Kada je izbrojala 400 stolnjaka pogledom vratila se u veliku prostoriju osvijetljenu neonskim svjetlima.

Ulaz je bio zakrčen prljavim tanjurima. Počela je skidati s kolica tanjure i bacala pribor u sudoper iz kojega je do maloprije vadila čiste, a sad ubacivala prljave noževe. U duboku kantu bacila je ostatke kruha i plastičnih posudica marmelade, paštete i meda.

Konobarice su odlazile hodnikom u menzu, bilo je devet sati, vrijeme za užinu. Nitko je nije pozvao pa je ostala pospremati suđe. Možda je to značilo „probni rok“. Slagala je tanjure jedan na drugi pa ih kolicima vozila do toplog stola dugog više od deset metara. Tamo ih je

jedna djevojka preuzimala i slagala u stroj.

Stroj. To je posao. Posao je stroj. Oči su joj se sklapale od monotonog rada. Borosane su joj rezale prste, a leđima je klizila topla bol u noge.

Do četiri sata više nije imala priliku sjesti. Brisala je tanjure namočene u vinski ocat i slagala ih u tople stolove. Suđe od ručka spremala nanovo na prljava kolica i odvozila ih do stroja.

Stroja.

Izašla je iz utrobe hotela puteljkom uzbrdo zajedno s povorkom radnika. Na raskršću gdje je većina krenula na autobusnu stanicu ona je skrenula u borovu šumu. Iznad glave raspucavale su joj se borove šiške, sunce je užasno peklo. Lijeni turisti sprovodili su dušeke i djecu na plažu. More je blještalo. Od umora vrtjelo joj se u glavi. I od gladi. I od osjećaja da sada mora krenuti kući. Stiskalo ju je u prsima i osjećaj knedle u grlu kupao se u slini. Povratila je uz stablo. Vrećicu sa crnom suknjom, bijelom košuljom i borosanama ostavila je na tlu pokrivenom borovim iglicama.

Sjela je na kameni zidić i ostala drijemati do večeri. Kad je zanoćalo uvukla se u kuću i legla u krevet ne izuvajući sandale.

Sestra je došla kasno noću i legla uz nju. Vonjala je na alkohol. Opet joj je došlo povraćati, ali suzdržala se otvarajući usta nijemo, gutajući mrak sobe.

U snu se smiješila gostima, tankim prozračnim prstima dodirivala teški ugostiteljski porculan koji sada nije imao nikakve težine i ona je s lakoćom, izvijajući se, prolazila između stolova i posluživala ručak. Gosti su joj zahvaljivali – *spasiba, spasiba!*

Kada se probudila ispunila ju je jasna spoznaja da oдавde nema izlaza, jedini izlaz je posao, ali ovaj posao je privremeni i probni i znala je već, o tome pričaju servirke na pauzi, neke djevojke naprosto nakon nekoliko dana budu poslane kući bez da budu isplaćene ili ako se žale dobiju neku jadnu nadnicu. Način da se ostane unutra jest da u sobi sa stolnjacima radiš ono što je vidjela prije dva dana kada se htjela odmoriti. Ležala je u krevetu i mislila na to.

Iz kuće se izvlačila i uvlačila na prstima i sve je više vremena provodila sjedeći u šumici u sjeni slušajući cvrčke, potpuno onemoćala.

Tako su prolazili dani za nju skoro nevidljivu s osjećajem nepravde koji iznutra pritišće i

guši. Bila je šutljiva pa su je s nelagodom pitali samo nužno jer je tako teško izgovarala riječi. Konobarice bi je ponekad upitale nešto, a ona bi se ukočila otvorenih usta i pokušavala izustiti. Često bi se nestrpljivi sugovornik okrenuo i otišao bez odgovora.

Sjedeći u šumici sama činilo joj se da nitko neće primijetiti ako se danas ne pojavi kući ili sutra u hotelu. Zatvarala se u porculan same sebe. Ipak tu u šumici mogla je sjediti i disati, čak se osmjehnuti na zvuk šiške koja se raspucava na žegi kao da ju pozdravlja.

Uz stazu od hotela do naselja bili su poredani kafići, trgovine suvenirima i potrepštinama za plažu, male galerije, slastičarne, kiosci s hamburgerima. Ona je tuda prolazila među golim tijelima turista i pred očima domaćih žena i muškaraca koji su radili u kućicama. Svi vlasnici trgovina su bili oštrog pogleda i ljuti. Uglavnom su psovali sunce, poreznu inspekciju i upravu, propise ili kupce. Ona im je ipak zavidjela jer te su male kućice izgledale sasvim dobra zaštita za dane koji su dolazili, pusti i gladni kako se sezona ubrzano topila poput sladoleda na plaži.

Prije neki dan zaustavila se pred galerijicom gledajući u grozdove porculanskih školjki koje su zveckale na vjetru. Prodavačica joj se nasmiješila.

Poznavala je tu ženu iz viđenja, zimi je prodavala odjeću na štandu na tržnici, a ljeti tu, na plaži.

Uzvratila je osmijehom.

- Ideš s posla? - pitala je žena, ustala i primakla joj se.

- Da, iz hotela - izustila je Ona nježnim glasom.

- Kako ti je tamo?

- Dobro - tada se okrenula se i polako krenula put naselja. Bez pozdrava. Kako je nisam pozdravila, čudila se samoj sebi, nenavikla na ljude. Odlučila je da će sutra opet svratiti u prodavaonicu školjaka.

Na rivi je ugledala oca gdje stoji uz bočalište. Vidjela je da ju je primijetio, ali nije ničim to pokazao. Kao ni ona. Nikad nije u javnosti pokazivao da poznaje niti jednu od njih.

Majka je kući kuhala nešto smrdljivo. Ponovo joj je došlo da povraća. Već je tada znala da će uskoro sasvim malaksati ukoliko ne počne jesti, ali nagon za životom bio je potpuno nestao.

Da je živa osjećala je samo kada bi sjedila u šumici pored mora.

Sutra se probudila prije zore. Negdje iz zidina oglasio se ćuk. Sestrino tijelo ležalo je pored nje poput vreće. Preskočila ga je i sa stolice uzela njezinu odjeću. Približila nosu, zaudarala je po muškom dezodoransu. Bio joj je to istovremeno mučan i privlačan vonj. Kao da u sebi krije nepoznato prostranstvo. Obukla je sestrinu majicu koja je na lijevoj strani imala šare krila zmaja, onda je obukla i njezinu mini suknju i stavila žuti plastični remen. Gledala se u ogledalu i posegnula za lakiranom torbom. Našminkala je usta u polumraku i oči uokvirila zelenim krilima na kapku. Na ulici je bio još mrak kad je koraknula, mirisalo je opojno na more i još je bilo svježije čak se malo i stresla ostavljajući kuću. U njoj je bio jasan osjećaj da se ovdje nikada više neće vratiti. Malo bijesa i tuge spojilo se u koktel koji je u njoj donio odluku da više nikada ne vidi ovu kuću niti svoju obitelj.

Brat je u bolnici već mjesecima, sestra je postala ruglo i potpuno je prešla u neku drugu, njoj stranu i daleku ličnost koja je mogla trpjeti očovo zlostavljanje. Majka je umirala naočigled, napadnuta neizlječivom kugom nemara.

More je ugodno šušketalo u plićacima, polako je koračala prema hotelu.

Gospođa u kućici sa školjkama nedavno joj je rekla da joj je našla posao.

- Imam za tebe bolji posao, ali morat ćeš otputovati odavde što i nije tako loše - osmijehom je otkrila kratke, sitne zube. - Našla sam gospodina kojemu ćeš voditi kućanstvo. Lijepo se dotjeraj jer je važno da ostaviš dobar dojam, ipak te čovjek prima u kuću.

Gospođa u kućici od školjaka mnoge je djevojke zaposlila i izbavila iz bijede, doznala je još u tom kratkom razgovoru što se odvio u svega nekoliko replika, popodne, na povjetarcu mirisnom od krema za sunčanje.

Žena koja je prodavala školjke iz južnih mora činila je uslugu svima i tako se i držala. Smijala se i bila vrlo odlučna na način da je rečenice izgovarala kao da su one neka konačna, neprikosnovena rješenja do kojih je došla čistom providnošću i na koje nije bilo prigovora. Ni sumnji. S olakšanjem joj je vjerovala.

- Mnoge su djevojke otišle u inozemstvo. Neke su se čak i udale i sada žive pristojnim životom kao gospođe - govorila joj je i pila crnu kavu iz šalice za mlijeko. - Tvoja šutljivost je prednost - još joj je rekla.

Sjećala se sada te primjedbe, prije jutra, dok je hodala popločanom stazom ispod tamarisa.

Vrtovi kuća još su pospano drijemali, a iz otvorenih prozora čulo se tu i tamo hrkanje. Zamišljala je ljude koji žive negdje u gradovima Italije i Njemačke. To je bilo kao novi život. Miris sestrine majice s krilima zmaja činio je da se osjeća posebno. Čak i lijepo. Pomalo drhtava od iscrpljenosti i jutarnje hladnoće sjela je na zidić koji je stazu dijelio od plaže nasute šljunkom. Polako je stizalo jutro. Svjetlost se provukla neprimjetno kao ispod nevidljivog zastora i osvijetlila bijelu površinu mirnog mora. Sjedila je tu, golim nogama na hladnom betonu i otvorenih usta gledala u plićak. Desno u uvali pojavile su se prve žene koje čiste. Polako su izašle iz šume u ljubičastim mantilima sa crnim vrećama u rukama i sišle na šljunčanu plažu. Znala je da kasni na posao. U zadnja dva tjedna koliko je radila prošla je već mnoge poslove ispomoći i prekovremenih poslova. Čistila je plažu, prala solnom kiselinom terase apartmana, prašila madrace iz kojih su iskakale buhe, radila sve poslove konobarske pomoćnice, od pranja suđa do premještanja stolova u sali za ručak. Šef sale je svaka dva dana mijenjao raspored stolova. Ili u U ili u L. To je bio raspon inovacija ponude za goste. Ona je uredno odrađivala sve poslove i nitko je nikada nije pitao za ime niti je njezin rad ikako igdje itko zabilježio.

- Moraš reći! - rekla joj je jednom gospođa iz kućice sa školjkama. - Moraš im reći, mala, ne budi luda.

Ali danas više neće ići tamo, uostalom već je zakasnila, žene su u uvali skupljale smeće, sad će sjesti na stijene, znala je unaprijed, i zapaliti cigarete. Onda će pomesti cementirani dio plaže.

Ona je samo sjedila i gledala malo u njih, malo u more koje joj je bivalo sve bliže. Povlači se oseka, pale se prvi jutarnji cvrčci, osjećala je na leđima sunce koje se polako uspinjalo kroz borove grane. Jačali su mirisi. Oдавde se vide kućice i danas će reći gospođi iz kuće sa školjkama da pristaje na njezinu ponudu i da će otići upoznati gospodina kojemu treba pomoć. Primijetila je da su oleandri posađeni u nizu tri bijela pa tri roza.

Ali nije mogla ustati. Niti da im kaže hvala. Ne oleandrima. Ljudima.

3.

Veliko modro jezero, poput onoga pored Imotskoga koje sam vidjela na posteru u hotelu i u njemu žena koja pliva. Pliva. Oko nje krug svjetlosti. Prizor oduzima dah.

Naglo shvaćam da nemam dah. Lovi me dupla čežnja i potreba da siđem u to jezero. Ometaju me. Puno ljudi mi prilazi. Kroz kuće prolazi stotine ljudi. Kolone posjetitelja, a mi tu kao živimo. Vidim selo i kućice za odmor i ljude u njima kako im se podižu grudi, zamahuju kosom, odmahuju rukom, pušu. Ja ne živim više. Dodirujem svoje grudi, ne osjećam. Nema. Smijem se i vidim: oko mene je zbrka. Netko viče, ali ne čujem. Vidim mutno, ali znam. Kako da sve znam? Ja sam posjetitelj i samo bih htjela u jezero, ali nikako da mu pridem s prave strane pa se zaletim u krivu vodu, smočim se i brzo izlazim van s ručnikom iznad glave, jer to nije pravo jezero. Nešto poput dvorca u koji ne možeš ući. Ili hotela. To je hotel. Hotel školjaka. Moje modro jezero uvijek u daljini prekrasno, čarobno. Potpuno sam sigurna da sam mrtva. U jednom trenutku se dočepam ulice i prepozna me jedan od portira, kaže:

- Ja ću te odvesti - a onda ga pratim po ekskluzivnim dućanima predvorja hotela i on mi nudi arapske drangulije i niske školjaka. Tu nešto trebam obaviti. A dan prolazi, sunce je sve niže i meni je jasno da jezero mijenja boju i da više nije jutro. Imam malu plijesan panike na granici misli.

Podbuhla kao da sam spavala u vodi, osjetim čudan miris mora pa izvadim iz usta vlat morske trave koja mi je zapela za zubima. Jesam li se utopila? Onda ugledam ženu u kući školjaka, izlazi van i gleda prema mjestu na koje još dolaze ljudi, u ruci joj šalica za mlijeko, htjela bih joj reći:

- To sam ja, mene gledaju, jer sam umrla. Neću moći poći k onom dragom, potrebitom starcu. Daj posao nekoj drugoj djevojci.

Moja sestra izvire ispod vrata niz ulicu, vidim je gdje puzi do posude s hranom za mačke tamo halapljivo liže mlijeko, majka drijema s rukom na plastičnom stolnjaku, pored nje je torba iz koje vire paprike. Onda oca ne vidim, on je ništa, u obliku njegova tijela je rupa, šuplji mrak kao unutrašnjost kiselinom isprane školjke. Praznina umjesto njegova tijela hladi poput propuha. Odjednom se sve smiruje i polako mi postaje jasno da sam uistinu mrtva i da moji ukućani još nisu saznali ništa. Vidim sestru kao maglu, vidim maglu u konobarskoj pripremnici. Neki ljudi imaju prazna tijela poput moga oca. Izbrazdana, nagrižena, rupičasta, više su ništa nego su nešto. Znam da su me odnijeli nekamo i zatvorili u vreću da se ne skupe muhe i plaža je doskora puna kupača. Turisti lijeno pomiču tijela.

U hotelu su žene sive kad brišu tanjure, sive su one koje gule krumpire i velikim čeličnim četkama stružu roštilj, kad kleče nad kadama i skupljaju dlake turista, sive su u kombijima koji putuju vrućinom u svjetlost nove nade. Sivi su, crni su, bijeli su. Više nema boja.

U šumici osjećam pomalo zvuk, znam da se iza mene više ne pruža moja sjena, ali sjene stabala dovoljne su, ispred mene more, gore se negdje raspucavaju šiške pod rilcima cvrčaka, dolje duboko ruje život. Voljela bih da sam poživjela u hotelu za školjke, ali nije bilo smisla. Voljela bih da sam onoj ženi mogla reći hvala, ali dobro je.

MOJ MUŽ KAŽE

Moj muž mi kaže: – Trošiš puno vode ako sve suđe opereš prije nego ga staviš u stroj za pranje posuđa.

I još kaže: – Zašto se tuširaš tri puta na dan?

Ponekad još i: – Tom vodom u kojoj si prala špinat možeš zaliti cvijeće, a špinat danas već prodaju opran.

Čujem kako dovikuje iz dnevne sobe: – Nema potrebe da gori svjetlo u hodniku ako trebaš samo proći njime.

On često izađe van i nema ga cijeloga dana. Ponekad me čak nazove i kaže da će ostati na pivu s kolegama. Kad se vrati kaže mi: – Zašto si ostavila maslac na stolu?

A ja volim da se maslac malo smekša prije nego što ga namažem na dvopek, inače se dvopek smrvi. Mislim da ga nerviram dok glasno žvačem, ali kako drugačije jesti prepečenac, pa onda često jedem u hodniku. U mraku, da ne trošim struju.

Dok ujutro kuham kavu kaže mi: – Hoćeš li se više smiriti?

Ja mislim da je on jadan pa šalicu s kavom odnesem u kupaonicu.

Kaže mi da ne zna što misli ako ga ponekad pitam: – Što misliš?

Često uzdahne kad uđem u dnevni boravak gdje on gleda televiziju. Moj muž svakodnevno nakon posla ide na sastanak. Ta riječ sastanak zvuči tako da je svako potpitanje suvišno. On se bavi politikom, a mene politika ne zanima. Moj muž dobro zarađuje u ovim teškim vremenima, a ja to ne znam cijeniti.

Nedjelje su vrlo duge. Kad peglam slušam nostalgičnu glazbu pa se rasplačem, njemu to smeta, kaže: – Ne moraš peglati, samo trošiš struju i zašto slušaš tu glazbu od koje plačeš?

Zar bi nosio izgužvane košulje? Priča gluposti.

Mislim da je ovaj brak postao izlišan i da previše čeznem za dodirima. Moj muž mi je dosadan, ali nekako je ispalo da on izlazi iz našeg zajedničkog doma, a ja ostajem unutar

hladnih mi zidova i čistim ga. Stan, perem i brišem, imam puno krpa. Čarobnih od mikrovlakana što god to značilo.

Ako se razvedemo predosjećam da će on reći da je stan njegov, zato male nepotrebne stvari skrivam po uglovima. Lijepim poruke na poledini slika. Zakopavam oblutke u zemlju sa cvijećem. Ponekad iz čistog mira odem u sobu, legnem u krevet i spavam preko dana. Voljela bih da sa mnom ode na sprovod ili na premijeru ili na tržnicu. Ponekad nosim vrećice s namirnicama dok on pored mene hoda i rukuje se s poznanicima. Smiješka se. Pitam se kako može? Držim da je to u najmanju ruku nepristojno.

Znači li to njegovo ponašanje da sam se zapustila? Tako često kažu: Ona se zapustila.

Svakoga jutra uđem u kupaonu, svučem se i pustim vodu da po meni curi. Ona me miluje i ja znam da sam živa. U tim trenucima uživam. Mislim da bih se, ako budem ikada trebala birati način vlastite smrti, utopila.

On jede i pilji u prazno, a ja se pitam kako će on umrijeti. Tada podigne glavu i kaže: – Što se tako glupo smiješ?

- Ne znam - kažem.

Ali znam da sam mu postala jako odbojna i to mi smeta, no ne znam kako da nam pomognem. Treba spasiti brak, čujem.

Ponekad mislim da me ljubav napustila iznutra posve, a onda je osjetim u sebi pa se zatvorim u kupaonicu i tuširam. U tim trenucima mislim da uživam. Volim toplu vodu, ona me uvijek nekako promijeni. Opere.

Prije nekoliko dana je umrla gospođa Nada. Nadu sam upoznala prije 18 godina kada sam s rođakinjom Lenkom za vikend otišla na otok kako bismo se kupale i sunčale. Nada nam je iznajmila sobu u svojoj staroj kući s fasadom boje cigle. Popodne bismo sjedile ispod smokve i pile kavu iz malih šalica na tanjurićima. Šalice su imale roza cvjetice i zlatni obrub. Nada je bila udovica i iz Australije se nakon smrti muža vratila na rodni otok svojih roditelja. To je mali otok sa svega nekoliko kuća i gustom borovom šumom. Na njemu nema automobila.

Živjela je od australske penzije svoga muža i obrađivala mali vrt s nasadima povrća. Nikada nije odlazila u grad iako je trajekt svakoga dana pristajao na otok pet puta, a u sezoni i češće. Pristao bi samo da iskrca putnike, a automobile je odvozio dalje na jedan obližnji nešto veći otok. Nada je živjela skromno i tiho. Nekako starinski iako je izgledala privlačno i

suvremeno. Bila je čvrste građe, visoka, jedra i nasmijana. Nju nisu razveseljavali aktualni događaji jer je živjela na rubu istih. Politiku nikada nije spominjala niti se žalila na stanje u državi. Ponekad bi čula iz kuhinje glazbu i vijesti s maloga radija koji je slušala dok je kuhala gusta jela od povrća. Ta tri dana našeg mini ljetovanja Lenka je više provodila na suncu, a ja s Nadom šuteći ili razmjenjujući opće stvari u ugodnom čavrljanju. Malo o vremenu, malo o biljkama.

Kada me iznenada pitala za muža, odgovorila sam joj mlitavo i neodređeno, a ona je podbočila ruke o pas i gledala me nježnim osmijehom.

- Ne volite se? - rekla je.

Nada je tada već prije 18 godina znala da se ne volimo. Ja sam gledala u pod i odgovorila: - Pa ne znam, možda, nekako je postalo sve bezveze.

Tada smo se tek bili uzeli.

Nada me pogledala majčinski dugim pogledom i toplo se osmjehnula.

- Ali, draga moja, to je nebitno, ljubav je u tebi i kad ti se čini da je nestala. Zapamti da je ona ipak sve vrijeme u tebi. Već ćete se vi ponovno zbližiti.

- Da, pretpostavljam da hoćemo - rekla sam i nismo više spominjali moj brak. Već tada sam sumnjala u to da ću ikada spasiti taj brak. Jedna potopljena drvena barka u lučici podsjećala me na naš zajednički život. Ako ga ikada i spasimo - bit će truo.

Sve ove godine u kojima je više nisam srela ja sam čeznula za njenom kuhinjom ispred koje se carski grana raskošna smokva puna cvrčaka i sjenoviti hodnik njezine kuće s narančastom fasadom. Nada se brinula za cvijeće i vrt, popodne sjedila na verandi i gledala u mačke. Često sam je zamišljala i pomalo čeznula za njom. Od života u Australiji baštinila je ukus za uređivanje prostora pa je cijela kuća bila puna detalja od kamenčića i suhoga cvijeća, rukom oslikanih kutijica. Zavjese je vješala na duge neobrađene grane i svaki je detalj u njevoj kući bio obogaćen vremenom koje mu je dala. Vjerujem da je duge otočke zime provodila strpljivo crtajući cvijeće i vitice na staklenkama i kutijama.

Još i danas mislim na tu kuću i po našem stanu raspoređujem školjkice i naplavine drva koje skupljam po pustim plažama.

Moj muž ne primjećuje takve detalje, a ako ih i primjećuje sigurna sam da mu se ne sviđaju

ili uopće ne misli o njima. Priznajem da bih i ja voljela biti udovica i nikome ne smetati svojom smušenošću i tišinom.

Zadnjeg dana moga boravka na otoku u Nadinoj kući Nada mi je nešto poklonila. U hodniku mi je pružila paketić umotan u tanki svijetloplavi papir s vrpcom. Trajekt je već usporavao pred lukom. Bio je topao i veseo, ljetni dan.

- Nemoj ovo sada otvoriti, nego kad dođeš kući, dugo mi je to bio drag prijatelj. Nemoj niti da ti bude neugodno da budeš sretna u svome životu. Svatko zaslužuje sreću, a pogotovo tako lijepa mlada žena kao što si ti.

Zagrlile smo se i poljubile na rastanku. Nada Tomaš me je neobično iznenadila tim poklonom. Svakako više od te stvarčice značila mi je njezina pritajena sreća koja je iz nje isijavala iako je tada već bila blizu sedamdeset godina stara.

Mali niklovani intimni masažer sa silikonskim prstenom za srednji prst nikada nisam upotrijebila. Kada sam ga došavši kući ugledala u svijetloplavom papiru ostala sam zatečena i samo ga ponovo zamotala u papir pa spremila u ormar iza složenih plahti.

Ta stvar već osamnaest godina miruje u ormaru, a toliko puta sam pomislila da bi možda bilo bolje da sam ga sakrila negdje u kupaonici.

Puštala sam vodu da po meni klizi i pogledom tražila skrovito mjesto među policama na dan njezina sprovoda. Što bi rekao moj muž da ga slučajno pronađe? Ali on nikada ništa ne traži sam, ja mu uvijek spremim čisto rublje i ostavim na kvaki kada se pere. Ormar s posteljinom mislim da nikada nije ni otvorio.

Osmrtnicu s crnobijelom Nadinom slikom vidjela sam jutros, vraćajući se s tržnice. Ne pitam muža hoće li ići sa mnom na sprovod i nije mi važno što ću potrošiti puno vode danas u kupaoni. Radim to potpuno svjesno i rasterećena od svake nade. Svatko zaslužuje malo sreće, pa i žena koja se voli tuširati, kao ja.

GUTANJE

- Bižite ljudi, bižite ljudi, dolaze mupavci – ponekad bi viknula glasno, ali Gracijela je uglavnom mantrala kroz zube, vukući se po ulici u raspadnutim, muškim cipelama. Dan je prekinula oštra zvučna sirena za zračnu opasnost. Na taj znak za start sva su se vrata kuća otvarala. Iz kuhinja koje su vonjale po ručku izlazili su ljudi i kretali prema našoj ulici. Šjora Doma je počesljana poravnala suknju i staloženo zaključala zelena, drvena vrata svoje kuće. Jelka je brzo šepala iz svoje ulice pa su se srele na uglu i krenule zajedno. Starci Krpa i Sovo obojica nositelji spomenica iz NOB-a su sa štapovima tapkali kroz svoja kišom namočena dvorišta. Pršut četrdesetosmaš s rukama na leđima kao nezainteresiran uputio se sporo, eto tek tako, slučajno izišao u šetnju i nema se namjeru sklanjati od aviona. On je samo prolazio ulicom i pozdravljao susjede:

- Zdravi bili, gospođo Jele.

- Živili, živili šjor Krpa.

- Je li ovo zračna ili opća?

- Opća, opća ovo vam je opća – mudrovao je.

Sirena nas je izvrtala kao jezike iz cipela, kao rukave naopako, svih na ulicu, na pladanj da se ogledamo na ulaštenom licu novog, mladog rata.

Nekoliko generacija žena, staraca i djece muvalo se sada kamenim ribarskim selom. Mlade majke bile su neodlučne da li to zaista znači da sada svi moramo napustiti svoje, do tog trena, tako bitne poslove i naprosto sjesti u neku sobu s vrećama pijeska na prozorima i tako tu čekati. Ulazile su i izlazile iz svojih dvorišta, dozivale djecu, pogledavale u nebo kao da gledaju hoće li staviti rublje sušiti jer možda će kiša. A ispod svega tišina koja se smjestila u dvorišta i kale, tišina i nelagodna smetnja zavukla se u konobe pa tu čuči i promatra sve kao maloumna. Osjećaj da se događa nešto smrtonosno i važno, a sunce kod nas grije i mačke se sunčaju i lopta lupa o beton i kapara raste iz zida, lebdio je u zraku. Muškarci su ostavili polja salate i svoje leute vezali za kraj, obuli čizme iz rezerve oni koji su imali, a oni koji nisu brzo su dobili svoje. Noću su malim topom montiranim na zadnji dio kamioneta, mijenjali položaj i čekali da topovnjača iz kanala raspali paljbu. Ali nije. Svih pet dana koliko je stajala pred selom nije ispalila zvuka iz sebe. Jednog jutra je sivi brod s bijelim brojem odmilio u

maglu, vojna lica su se rasplinula u južini. Otišli, napustili kasarnu. Crta, rez, gotovo. Čao đaci.

Ja sam stajala na rivi s rukama u džepovima traperica i gledala kako odlaze ostavljajući za sobom bijelu brazdu. Momci na terasi kafića su tada skinuli hlače i uz gromoglasan smijeh pokazali guzice pučini. Okrenula sam se i pored crkve kamenom ulicom krenula kući. Pokušavala sam razlučiti kako se sada osjećam i brojala kamene ploče. Što ovo uopće za mene znači? Rat? Oko mene sve je bilo tiho. Moj otac bio je tamo daleko, s one strane, gdje moj glas ne može doći. Ja stojim tu, na obali mora, nježno je bablje ljeto načelo polja i sjene su drugačije. Samo to, ja vidim samo to. Počinje li za mene neki novi suludi proces ili neki završava? Kako da znam? Svjedočila sam novom postavljanju stvari s knedlom u grlu. Sjetila sam se sebe male kako sam u prevelikom sakou tatinog prijatelja s epoletama i s modrom bijelom šapkom pred ogledalom pjevala „Zakuni se ljubavi, na ramenu mom i prošlost zaboravi u trenutku tom“. Vrteći u glavi stari hit Srebrnih krila izbila sam na gornja vrata u svoju ulicu.

- Barba Sovo imate li kutiju keksa u borši? - susrela sam starca koji je bez pozdrava ulazio u naše dvorište.

- O pa vi nemate ni boršu - inzistirala sam da me primijeti, jer ovi su svi ljudi jedan po jedan ispunjavali naš dnevni boravak, bez pozdrava pri ulazu u kuću, i tu bi ostajali dok ih nekako ne bismo uspjeli nagovoriti da odu svojim kućama, jer da nema više opasnosti.

- Rekli su da u torbi morate imati baterije, tranzistor, čisto rublje, bocu vode i kekse, barba Sovo, evo sjedite tu, dobar dan - naglasila sam.

- Dobar dan - izgovorio bi napokon starac iz kojega je bazdio bijeli luk i neka mješavina smrada od dima, starosti i ustajalosti. Ispočetka me zabavljala ova igra Noine arke, gdje bi čitava povorka primjeraka ulazila k nama, ali onda je moja zajedljivost narasla kao pjena solne kiseline i lagano nagrizzla gostoljubivost i suosjećanje. Gadili su mi se. Bila je to naprosto banda umiruće, smrdljive, polulude i nepristojne starčadi koja je lagano prdućkala u naš trosjed i išla mi na živce. Zrakomlati, gonjače, ubodnice, dalekovidnice, kune i zvučne sirene, budnice i davorije, uniforme, zalutali meci, izvanredne vijesti dolazile su u rojevima. Sve mi je zajedno išlo na živce od prvog zamračenja zamračila sam se i ja, a nelagoda i bijes su se povećavali kako je vrijeme odmicalo. Posterij novog predsjednika s lentom kao neka poruga, gruba šala, bili su polijepljeni po izlozima poljoprivredne zadruge, kapelice, štale. Sa svih strana se kesio s rukama spojenim iznad glave. Izazivao mi je jezu. Noću sam skidala

s gađenjem njegove slike sa zidova na kojima su bili grafiti Talking Heads, Evribadi goez tu d pička materina, Živili partizani, Hajduk i sl.

Iako je sirena ubrzo najavila prekid opće, zračne ili već, bog te pita, koje opasnosti, povorka staraca je milila asfaltom prema našoj kući jer je u našem dnevnom boravku bilo sklonište i njima se nije dalo vraćati s pola puta kad su već krenuli.

- Evo svira kraj, možete se vratiti - dobrohotno bi ih pokušala presresti. Kao da me nema produžili bi. Teta Jela je rekla: - A šta ćemo sad kad smo već tu. Jučer su svirali opet kad smo se vratili.

- E, a šta ćete bezveze ić vamo-tamo - rekla sam kroz smijeh, poražena. Sklanjala se gerijatrija od projektila, gelera, krmača, haubica, pašteta, zvončića i sličnih novotarija. Gracijela je paradirala ulicama u sve većoj histeriji, poput neke dječje igračke na navijanje, ponavljala kletve i upozorenja.

- Jeba van pas hrvatsku mater. Bižte jebaće vas mupavci. Njen pas Srđan trčkarao je za njom. Gracijela je cijeloga života čuvala vojno odmaralište Avala. Iako je bila osebujnog karaktera s njom se do nedavno moglo komunicirati. Onda joj je pogled jednog dana postao dalek, a glas jak i sveprisutan, pukla je. Vikala gadarije, vršila nuždu na ulici, samo bi čučnula, a ispod nje bi potekao tanki potočić. Stalno je jadna izvodila cirkus.

- Mama, nemoj, molim te, kuhati čaj, nikad neće otići ako im ti budeš kuhala čaj i davala im kekse. Poslije ja moram usisavati i prati suđe - Moja mama je šutke, stisnutih usana spuštala veliki lonac pun vode na štednjak. - Čuješ li, ne moraš im ti kuhati čaj, neće nikada otići - šaputala sam.

- Ajde pusti me - samo bi spustila niz bradu rečenicu, kao pljuvačku. Vidjela sam kako ju tišti. Kako šuti i drži čeljusti skupljene. One jake kosti brade spustile su se sa strane i usnice stisnule u tanku ružičastu crticu. Što se njoj sve motalo po glavi, nije nikada izgovorila. U finalnom računu bivše blagajnice bivšeg brodogradilišta, total je bio Nepravda. Gutala je tu nepravdu i nije se bunila. Kad sam ja bila sitna znala bi mi reći - Progutaj to! I ja bih progutala.

Dok je majka prstima usitnjavala grančice suhe mente iznad lonca s vodom, s ulice se čula vika.

- Ljudi zovite hitnu, ajme luda li je, ma šta si učinila nesrićo!

Pohitala sam na ulicu i vidjela Gracijelu kako se ukopala pored koša. Niz usta joj se slijevala plavkasta tekućina, povraćala je balone od sapunice pa ih ponovo gutala daveći se.

- Koji je vrag Majo, što je bilo? - prilazila sam košu i Maji, mladoj susjedi koja se motala oko nje u panici.

- Hitnu zovite, ludača se nalokala sanitara, biće se tila ubit. Alo, brzo zovite hitnu pomoć!

Tijelo uplašene starice se u kontrakcijama potresalo. Baloni su joj veselo izljetali iz usta kao iz crne rupe, pa onako ljubičasti i zeleni i plavi lomili u sebi svjetlo i lebdjeli niz ulicu nošeni zračnom strujom.

Vika s ulice privukla je kolonu umirućih da se iz moga kauča izvuku na svjetlost dana.

- Ajde, brže zovi ambulantu - rekla mi je Maja.

- Ja ne mogu zvati hitnu, nama je isključen telefon jer se vodi na ime moga oca, pa su nas isključili za svaki slučaj - rekla sam.

- Za koji slučaj? - blenula je Maja.

- Kužiš, isključili su nam telefon jer mi je stari Srbin - ravnodušno sam ponovila. - Šta ćemo s njom?

Gracijela je kolutala očima i povraćala u krugu blaziranih staraca. Sunce je zalazilo.

- Za Gospu blaženu, ma di su vas isključili i napravili sklonište u vas? - Maja se ovlaš prekrizila. Starci su negodujući gledali u Gracijelu i polako tekli niz ulicu, sporo kao sluz.

SREBRNI ZMAJ

Mislio je da je zaborav pitanje vremena. Makar malo potiskivanje u zaborav, makar malo mira od sjećanja na prizor i glavobolje koja suklja u mozak. Nesanica se zavukla u tijelo kao još jedno tijelo. Vukao je na sebi niz ulicu tu tešku sluz što mu je obavijala cijelo biće. Na rukama, trbuhu i plećima valjala se bol i završavala svojim pipcima na hladnom čelu. Blaga omamljenost od vina nije nimalo pomagala, još mu je više gnječila muku u želucu, a kiselina je pratila svaki pokušaj da proguta ljepljivu slinu. Grlo je bilo stegnuto debelim konopom, omča se premjestila u grkljan i tu se na njoj hvatala mahovina gađenja. Samo da se saberem, mislio je Vicko Matin dok se popločanom ulicom spuštao u pristanište.

Rano proljeće i sumrak donijelo je prohladan vjetar što mu se niz vrat uvlačio u dolamicu. Selo je bilo u sivoj sjeni beznađa. Nakrivljen cijelim tijelom na lijevu stranu teško se i tromo kretao, jednom rukom izvukao je kutiju cigareta i jednu istresao među usne.

- Vidi Vicka Matina šta se nakrivlja - komentirala je jedna od u crno zavijenih baba što se približavala.

- Bogati ol je lako navigavat - odgovorila joj je krezuba starica upalih obraza, izraza poganog i urokljivog. Zvono je brecalo i žene su u crnini prilazile crkvi tiho poput žohara.

Sve same udovice, pomislio je Vicko mamurne glave i izbio na plato ispred crkve. MIMOŠAO grupu vjernika i produžio prema luci. Kad je kročio na obalu kočice su otpuštale cime, a leuti s visokim prikazama mornara šijavali oko njih. Cijela će ta kompozicija zajedno s galebovima iznad ubrzo okrenuti krme malom kamenom seocetu i starcima koji su ih ispraćali.

- Učinilo je lipo vrime, čuo je iza sebe - moga bi i File u migavicu.

- Zdravi bili - promrmljao je Vicko i mimošao ih. Njegova posada upravo se dizala iz kafića. Vicko se useknuo i pljunuo uz rub kolone na koju su bile naslonjene smeđe i žute plastične kašete za ribu.

- Oš s nama Renata? - zadirkivao je njegov kapetan Jere mladu konobaricu plaćajući ceh iz smotuljka novčanica što ih je frajerski izvukao iz stražnjeg džepa modrog radničkog kombinezona.

Konobarica je skupljala čaše za njima i samo otpuhnula:

- E, da ne bi.

- Mogla bi sutra skuvat crni rižot – odlazeći uz smijeh dodao je Mirko, još jedan od onih starih momaka nateknutih ribarskih šaka – File će ti drage volje očistiti sipu.

- Nek File svojoj ženi čisti sipu – odgovorila im je mala, sagnula se i laktom gurnula vrata kafića pa nestala u unutrašnjosti.

Vicko je uskočio u koču pa prihvatio demižanu s vinom i vrećice s paštetama i kruhom. Uvukao se u kabinu i rasporedio hranu ispod malog plinskog štednjaka. Svoj je ruksak bacio na ležaj i iz pretinca izvadio dva Normabela, popio ih sa čašom crnjaka i zapalio cigaretu. Potom je sišao ispod pramca u strojarnicu i starom krpom izvukao cijev od ulja.

Podmazao je pištune pa izašao na palubu. Mornari su namještali sajle i konope, kočica je klizila iz zaljeva. S juga se protezao mrak na nebu kao tamni zastor pod kojim će ploviti miljama prema jugu.

Kad su mimoilazili brak između Drvenika i Šolte vjetar se promijenio i noć je već bila tamna kao rog. Svjetlo ferala raspršivalo je blijedožute sjene. Mreža je bila složena na krmi, kašete složene na krovu kabine, nategnuta sajla vinča zujala je na vjetru.

Vicka je omamljivala svijest, cijelo tijelo treperilo mu je u jednoličnoj struji, u glavi mu je zujalo i vilica mu je bila potpuno utrnuta.

- Ništa ne govoriš Vice – stao je do njega File i podigao nogu na drveni parapet.

- E, a ništa – pokušao se nasmiješiti Vicko. U glavi je potmulo tutnjala glavobolja, sinusi kao začepljeni sifon. Gusto crnilo mora i s neba vjetar što tuče u lice sitne kapljice.

- Idemo ča, unutra.

- Dobro si jel' da, a majku mu šta ćeš, ko bi bija mislija da će se obisit, šta ćeš sad? – ispotiha i sućutno rekao je File, pa se okrenuo prema uskim vratima kabine. Unutra su momci igrali briškulu, tranzistor je treštavo izbijao melodiju. Vicka je počinjala još jače boljeti glava. Mislio je da će izaći na kraj s tim. Svakako su mu trebali novci i ovaj posao iako mu se sad činilo da neće dočekati poštu i da jednostavno nema snage sjediti s posadom.

- Malo ću ubit oko zada na šufadin, File – ponovio je – ubit ću malo oko dok prođemo zada Šolte.

- Aj poj, aj nemoj zaspat tribaš nan, jesi čuja nemoj zakomit!

Vicko je ušao u kabinicu sa strane ispred koje su bili poslagani konopi. Vlaga i vjetar su mu naježili čitavo tijelo pa ga je obuzela drhtavica. Legao je na bok i iz džepa dolamice izvadio kutiju s tabletama. Izbacio je dvije na dlan i ubacio ih u usta, pa onda još dvije, provjerio koliko je tableta još ostalo, sutra je cijeli dan na moru. Imao je kutiju Praksitena, pola table Leksaurina, i dva Heptanona što mu ih je dala sestra koja mu je davala terapiju. Rasprsnut će mi se glava pomislio je, naslonio glavu na ruksak, sklopio oči i utonuo u cijev sna.

U snomorici je trzao nogama kao da propada. Pred očima su mu bljeskali varovi na navozu. On i Stipe u škveru, vidio je svjetlost kao da gleda kroz masku za varenje, varnice su prskale u crnini ravno u njegovo čelo, bole ga kroz oči, pekle u mozak. Vidio je Stipu kako se smije s rive noseći teću za brujet, rekao mu je *izist ćeš koga Vice, salazi doli*, i podizao pot smijući se. Vice mu je mahnuo sa skele i okrenuo se da siđe, ali kad je sišao u dubinu i pogledao pred očima je vidio Stipino modro lice unakaženo, slomljenog vrata i izbuljenih očiju, isplažen modri ogroman jezik poput zmije koji visi iz ukočenih usta.

Trznuo se i taj ga je trzaj probudio. Otvorio je oči u polumraku male kabine što je smrdjela na dizel, vlagu i tufinu, na friškinu i lustre, na mrtve ribe, uljanu pituru i kolomast.

Vicko nije mogao spavati danima, čim bi zatvorio oči Stipino bi se obješeno tijelo stalo njihati pred njim. Našao ga je u garaži prije deset dana obješenog među konopima i mrežama. Bili su najbolji prijatelji, zajedno varili i piketavali godinama na škveru. Zajedno dobili otkaz, zajedno pili, zajedno jeli, zajedno živjeli u tupilu i dokolici mjesta godinama. Stipe se nikad nije drogirao, draže mu je bilo piti vino. Kad ga je žena ostavila i odvela djecu, Vicko i on se skoro nisu ni odvajali. Kuhali bi kupus i nogice u velikom loncu, pili i odlazili u kladionicu. Koji put popili pivo ispred dućana. Skromna otpremnina i očeva penzija potrajala bi neko vrijeme, a onda bi išli u ribu s Filom ili bi zaradili koju crkavicu na kladionici.

Vicko nije znao zašto se Stipe objesio te nedjelje. Je'l zato jer je bila nedjelja? Pa njima je stalno bila nedjelja otkad su otišli iz brodogradilišta. Stipe je naprosto otišao u konobu po Radensku i nije se vratio. Kad ga je Vicko išao potražiti već je satima bio mrtav.

Plivarica je jednolično bružala u crnilu. Uspio se pridignuti na laktovima i izaći na pramac. S rta Brača svijetlio je svjetionik. Neugodna vlažna toplina počinjala mu je izbijati kroz pazuha i opet mu se mračilo, nije bilo dobro. Nije dobro, pomislio je i File što ga je gledao s vrata kabine. Vicko je osjetio miris kuhane govedine i povratio u more, da ga File nije uhvatio oko

pasa bio bi pao.

- Gospe ti, jesi li živ? - rekao je Feli držeći ga.

- Da mu majku... - psovao je kroz zube i povukao ga.

Vicko se stropoštao na leđa po mrežama složenim na krmi.

- Dobro je, dobro san, pušti me - udahnuo je vjetar s pučine koji mu je sada hladio oznojeno čelo.

- Desperado! - čuo je iz kabine - dobro nisi udrija glavon oba bandu.

- Nisan ja tako napredan, Komunisto - pokušao je s humorom vratiti snagu u svijest, ali nije mu se vraćala, mračina mu je ponovno zaklopila oči.

- Pusti ga tu na ariju - čuo je Komunistu kako govori Feli.

- Ubija se, poludit ću od njega, smrznit će se ode.

- Aj pribacimo ga zada na šufadin - dvojica muškaraca podigla su Vicka i odvukla ga malaksalog nazad u kabinu pa smjestila na uzak brodski kauč.

- Bit će dobro, nije mu prvi put. Vicku je iz usta curila gusta bijela slina, otvorio je oči i vidio naljepnicu s likom Ivana Pavla.

Pomislio je na boga i istovremeno vidio Stipin modri isplaženi jezik kao ogromnog crva, kao jezik od teleta što su ga znali kuhati i onako u komadu rezati na dasci. Došlo mu je opet na povraćanje, udahnuo je i prevalio se na leđa. Polako je počeo brojati u sebi i utišao dah. Mora mu je sjela na prsa, osjetio je njenu koštunjavu ledenu guzicu kako mu ne da disati. Stipino bijelo unakaženo lice ljuljalo mu se pred očima kao krunica na retrovizoru, Vicko se hipnotizirao.

Samo da zaspen, mislio je, samo da zaspen, samo da umren. Neka me vrag odnese. Neka me bace u mrižu, neka me izidu ribe, neka me... bijes je poput tanke trake sumpora kliznuo u svijest i Vicko se uspio pridići i iz dolamice izvaditi tablete. Pospremio je punu šaku Praksitena i ona dva Heptanona u usta, dohvatio ruksak i izvukao bocu pelinkovca. Pio je dok je mogao, svu snagu je koncentrirao na gutanje.

Plivarica je brujala u noć. Volvo je jednolično štepao proljetni mirisni mrak, mimoilazili su

svjetionike i napredovali na otvoreno more. Sve se spojilo i nebo i more, samo je bijeli Kanjac šivao sitni vez od bijele pjene jednolično, ucrtavao trag koji je ubrzo prekrivalo crnilo guste tinte.

Vicko je zaspao teško dišući.

Ne mogu izdržati tu udaljenost, zrakoprazni prostor siline smrti, ne mogu podnijeti teška krila, život, sve, nemam zraka. Otvorenih usta pokušavao je disati, ali omča se stezala u stisku hladne more i njezinih koščatih pipaka. Blještava svjetlost palila je prostor iza čela i masne su suze izbijale u kutovima Vickovih očiju. Brod je jednolično rezao sitne valove. Vicko je propadao u san drhtureći, omamljujuća pjena noćne more potezala ga je u dubinu i on je ne osjećajući udove izdisao svijest. Kapljice hladnog znoja izbile su mu po licu. Otvarao je suha usta i tiho grgljao. Stipe mu je izlazio iz duboke cijevi mraka u svjetlosti koja se pjenila kao kiselina na rubovima svijesti pa nagrizala negativ i Stipino lice je za čas iskakalo progrizeno s rupama na očima i licu s isplaženim, nestvarno dugačkim jezikom, a taj jezik pokriven rupicama kraterima malih crvolikih glava što su se miješali i mjehurali poput lave što vrije, rasli su, mijenjali boju i preobličavali se dok se jezik ne bi počeo namotavati sam na sebe poput noktiju onih indijskih svetaca što su srasli za grane na kojima sparušeni meditiraju vjekovima. Jezičina je milila brodskom kabinom i lizala Vickove noge koje nije mogao pomaknuti, račvala se poput jezika zmaja s desecima zelenih očiju i ulazila mu s unutrašnje strane bedara, lizala mu stegna. Osjetio je kako mu vlaga ispunja hlače, nije znao je li se pomokrio, nadao se da je i da je misao na jezičinu zmaja samo noćna mora. Otvorio je oči ne bi li odagnao misao na utvaru, kopao je pogledom unutrašnjost kabine da se prizove svijesti, ali jezik nemani osjećao je na svom udu i trbuhu, a kiselina mu je nagrizala crijeva.

Hropac mu je napustio tijelo i mumljanje se umiješalo u buku motora i zujanje elektromotora. Mora je nasjela na prsi još teže, dovukla od negdje mlinski kamen i spustila mu ga na srce. Stipe je u trenutku mahao s kapije brodogradilišta i pokazivao elektrode koje su virile iz unutrašnjeg džepa jeans jakne, smijao se i davao mu roge i onda u trenu se kao u najtežem snu survavao u pjenu kiseline što mu je od glave gradila ogromnu nakupinu udova i iskrivljenu jezičinu koja je rasla i rasla i za tren mu lizala noge. Vidio je takve jezičine u onih indijskih božanstava ženskih, kod Kali što jaše na tigru s ogrlicom od ljudskih lubanja, Kali mu se plazila u lice, a on je propadao u bezdno i činilo se da nema kraja gustoj pjeni mraka.

Vicko je otvorio oči pred zelenim licem Kali. Kao da se odjednom sve utišalo. Spojio je zvuk elektromotora iz stvarnosti sa svojim užarenim zujanjem što mu je rovalo cijelo biće, uspio

podignuti utrnuo tijelo i sjesti. Hlače su mu bile mokre, majica natopljena znojem, misao na smrt za trenutak ga je napustila kao da mu želi dati vremena da se pribere, kao da ga želi mrcvariti i mučiti dugo, a ne ga samo tako udaviti. Znao je to, osjećao je kako u dnu njegova trbuha tinja plamičak demonske snage, kako su se jezici uvukli u svoje ljigave žvale i odatle pohotno čekaju. Kao da mu je za trenutak bilo bolje, tlakovi su se izravnali i mogao je razaznati Filin glas kroz noć. Motor nije radio, nježno ljuljanje vratilo mu je snagu, pokušavao je ući u ritam ravnoteže i zakoračiti. Ustao je i pritisnuo malu mesinganu kvaku. Svježi morski vjetar oprao mu je lice. Dobro je, pomislio je Vicko, dobro je, izaći ću van, iskoračio je iz kabine i zaljuljao se na stranici broda pridržavajući se za sajlu i konop. Krenuo je prema krmi gledajući u svoje noge, a onda osjetio miris. Probolo ga je u sinusima oštro, poput stakla. Zabljesnulo u očima i izbacilo suze i slinu, kihnuo je i to mu je potreslo cijelo biće, a onda ga je ugledao. Čuo je vinč kako škripi i podiže visoko glomaznu okruglu sluzavu masu što je treperila trzajući se sama u sebi. Vice u svom životu nije vidio nešto tako moćno. Pred njim je rastao srebrni zmaj sa stotinama bljeskajućih vratova i okruglih buljavih vodenastih očiju. Visok sigurno petnaest metara još uvijek se uzdizao nabreklog trbuha bez krljušti poput balona koji će se sada rasprsnuti. Iz njega je tekla srebrna sluz. Presijavao se i bljeskao poput munje. Otjelotvorene srebrne munje, ljigave presijavajuće nemani. Piljio je u njega, treperio je i trzao nadimajući se. Nategnuta sajla zviždala je pod teretom. Vicko je užasnuto gledao u čudovište što mu je prinosilo svoje duge vratove i čekao da srebrni jezik povuče i njega u svoju utrobu kada se naglo i tupo prosuo s visine. Zmaj je pukao i isprovraćao utrobu vižljastih sitnih grčućih tijela po brodu.

Htio je viknuti mornarima što su ga lopatama krenuli skupljati s krme, ali je pao i glas mu je zamro duboko u praznini izjedene utrobe. Zaslijepjen i užasnut skliznuo je i našao se licem u gomili živčanih srebrnih, treperavih srdela. A još ih je padalo po njemu.

LOVAC

Sreća nas često zatekne nespremne i upuca naglo. Ona je brza i neočekivana struja. U svojoj 35-toj naslijedila sam stan. Iz neba pa u rebra.

- Mislim, ja se slažem - rekla sam, i to je bilo to, za koji dan sam otključala vrata penthauša na 13. katu u jednom zagrebačkom naselju. Uz stan naslijedila sam i ujakove stvari, ali namještaja sam se riješila iznoseći njegove kutije svakoga dana, pomalo. Stanovala sam nekako eksperimentalno i neutralno, ispočetka se navikavajući na prostor poput životinje kojoj treba vrijeme da učahuri svoju paučinu. S visine 13-tog kata nisam imala potrebu često silaziti, čitav mi je grad bio na dlanu. Promatrala sam okolicu s visine. Odlazila u kupnju u trgovinu preko puta svoje zgrade, pripremala jednostavne obroke, čitala i ništa više.

Spavala sam na podu dok ne kupim krevet jer ne volim stvari mrtvih ljudi i nije da mi ne smeta činjenica da je neki predmet bio u vlasništvu stranog čovjeka ili žene koji ga nije prodao, nego je naprosto umro i tako još uvijek na određeni način posjedovao svoje stvari.

Njušila sam nepogrešivo stvari mrtvih ljudi, one imaju na sebi talog poput maglice. Osjećala sam takvu vrstu magle u prolazu na licima sasvim usputnih ljudi. Možda sluhom, možda vidom, ali njuhom, sigurna sam. Smrt je smrdjela kiselo.

Prozori stana bili su veliki, staklena stjenka otvarala je čitav jugoistočni pogled na grad, zgrade oko mene bile su niže i prozori drugih koji su krili svoje atmosfere kućanstava toplo su svjetlucali u mraku. Obitelji. Novi susjedi. Čitav svijet toplih intimnosti. Često sam grijala pogled na prozorima njihovih osvijetljenih soba.

Moj ujak bio je lovac, među naslijeđenim stvarima pronašla sam i nekoliko lovačkih pušaka, opasač za metke, njegov prsluk, zeleni filcani šešir, hrpu časopisa *Lovac*, lovačku torbu i dalekozor. Sve je bilo uredno složeno u zidnom ormaru.

Časopise sam bacila jer nisam shvaćala lovačku ljubav prema prirodi. Slike životinja bile su mi krajnje odbojne i još sam se jedne takve preparirane glave vepra morala riješiti sama pa sam i časopise s mukom utrpala u crne vreće i što prije izbacila iz stana. Dalekozor sam zadržala i zabavljala se promatrajući okolicu. I puške sam zadržala, naravno. Lovачki karabin Steyr Mannlicher, jednu poluautomatsku sačmaricu Beretta gold i jednu malokalibarku marke Ruger.

Jutrom sam zumirala obronke Sljemena sjedeći uz prozor s nogama podignutim na radiator. Šumarci su poput rijetke staračke brade treperili na povjetarcu. Čitala sam Turgenjeva, da, i dugo vremena u tom stanu nisam osjećala ništa, samo sam ćulila uši na zvukove iz drugih stanova, voda je u cijevima kлокotala, instalacije su zujale svoje napone. S večeri promatrala sam dalekozorom susjede kako prolaze ulicom, prodavačice u trgovini kako slažu artikle na police, kako sjede za blagajnom i jednom rukom očitavaju bar kodove, pa novac spremaju u kasu. Ljude koji skrštenih ruku gledaju cijene, kako izvlače mobitele i smiju se među redovima tjestenine, brašna, mesa. Pipkaju jabuke, njuše omekšivače. Jedna je žena svakoga dana otvarala boce s omekšivačem i njušila ih zatvorenih očiju pa ponovno spremala među ostale. Nikada ne bi kupila bilo koji. Bila je hroma i vukla bi se trgovinom sporo i zagledala, dodirivala kutije keksa, okretala ih u kvrgavim rukama nespretno kao šapama i vraćala na policu. Kao neka stara olinjala vučica. Spora i pritajena. Zamišljala sam da je ćorava, ponekad bih zumirala njeno lice dok je dodirivala stvari.

Tiho sam disala gledajući to maglicom načeto tijelo, izgledala je poput prožvakanoga zalogaja sivog mesa ispljunutog na rub tanjura i nisam bila nakostriješena što sam joj prišla tako blizu. Jesam li bila? Ne sjećam se. Okom u oko, gledala sam je.

Nisam puno spavala tada.

Rano, prije sunca s istoka bi počela blijedjeti žuta zora, i ja bih već bila na svom mjestu uz prozor i gledala u široko nebo, a onda se prozor lijevo u zgradi preko puta palio. Uvijek u isto vrijeme. Samo rijetki prozori svijetle u mraku. I to je lijepo. Čovjeku prirodno dođe želja da vidi tko se to rano budi.

Žena u dugoj kućnoj haljini otvorila je ormar u kuhinji i izvadila nešto, na trenutak se izgubila iz vidokruga, a onda ponovno uklizala u kadar, upalila plin na štednjaku i smjestila džezvu na vatru. To je bila stara, hroma vučica iz redova s keksima. Prekrstila je ruke i stajala uz vatru, čekala da voda zakipi. I ja sam čekala s njom. Nježno pomićući ruke pratila sam njeno sporo kretanje. Skoro pa smo disale usklađeno. Pojavio se milimetar sunca i njena voda bacila je ključ, ja sam okrenula okular, cvjetovi na haljini bili su sitni žuti i plavi, kosa joj je bila sijeda i uležana, imala je malu crnu špangicu iznad uha, izlila je vruće vode u šalicu i umiješala lijevom rukom tri vrhom pune žlice kave, miješala, čekala da se podigne smeđa pjena pa ulila ostatak vode i ostavila džezvu pored štednjaka da se odmori. Rukama je stiskala svoje nadlaktice kao da joj je hladno, stajala je bosa na pločicama. Stare smeđe noge kao grane i žuti nokti kao ćaporci teško su se i sporo pomicali. Vrijeme me usisalo i uvuklo između nas vlažno i teško poput sirovog tekućeg tijesta. Moj dah bio je jedini protok u

smirenom susretu. Pogledala je u mojem pravcu, ne može ona mene vidjeti, pomislila sam, ali njeno lice bilo mi je pred očima, mogla sam je dotaknuti. Svjetlost je jačala, a pramenovi oblaka spuštali su se za gole krošnje bjelogorice. Koja su to stabla, pitala sam se? Bukve? Ne.

Tada je stara sjela za stol i opet prekrížila ruke, gledala ravno preda se kroz prozor bez zavjesa, imala je dvije lončanice s afričkim ljubičicama.

Promatrala je svoje ruke, podizala prst po prst i zatezala ih, onda se ustala i natočila si kavu. Ponovno sjela, ovaj put sučelice zidu tako da sam joj mogla gledati profil, mogla je imati oko 70 godina. Na zidu je imala sliku dječaka. Ispod se upalilo svjetlo.

Druga, mlađa žena je sitnim pokretima, vrhovima prstiju zakopčavala košulju gledajući nekamo pred sebe. Muškarac u stanu pored obuo je papuče i rukama prolazio kroz kosu, sijedu, glavu naslonio na podbočene dlanove o koljena i ostao gledati tako. Pomicali su se polako i lijeno, bilo im je jutro, budili su se i migoljili kao kornjače. Ljudi u svojim stanovima lica otečenih i bezizražajnih. Usta punih tople pljuvačke sporo su palili svjetla i trljali lica i udove. U svojim malim zasranim kavezićima, sve isti jedan do drugoga povlačili su vodu nesvjesnim pokretima.

S glavom pod mlazom mladić se pridržavao rukama za umivaonik, imao je samo gaćice na sebi. Zgodan.

Uskoro se cijela zgrada zijevajući rastegla. Brlozi su ostali zgužvani i topli. Zgradu je prva napustila djevojka u trapericama, žurnim koracima, podigla je ramena i spustila uši kao pas koji se boji, pa spuštenog pogleda zavrнула prema ulici. Hitro je preskakala lokve s rukama u džepovima.

Žena koja je prva ustala još je sjedila sučelice zidu, ali sada je s nekim razgovarala, pomicala je kvrgave prste i gladila kukičani stolnjak. Jednu je ruku spustila na koljeno i masirala čašicu. Mutila mi se slika. Pomaknuvši dalekozor od očiju kaleidoskop susjedstva sasuo se u bljeskave sličice. Zatvorila sam oči i duboko disala. Što ću s tim puškama, mislila sam.

Dan sam provela raspremajući i bacajući ujakove stvari, papire, cipele i razvrstavajući knjige. Knjige sam za sada ostavila. Ujak je imao komplet Zilahyja, ruske klasike, Dreisera, Čehovljevu *Tugu*. Iz trgovine sam donijela kartonsku kutiju, a crne vreće sam ostavila pored kontejnera. Na povratku u stan krajičkom oka vidjela sam ženu koja njuši omekšivače, hramala je prema smeću.

Ušla sam u stan pa gledala u ormar sa staklenom stjenkom, a onda otvorila vrata i iz utora odvojila jedan lovački karabin 308 Winchester, pored njega je pisalo Swarovski optika 3 – 6 puta 50. Uh, pomislila sam, s ovim vidim kapilaricu u oku poljske srne. Prislonila sam kundak na rame i lagano pogledala kroz okular. To je bio teleskop koji je svijet rezao na križ. Okrenula sam cijev prema prozoru i smirila dah da bi uopće mogla razaznati blago pomicanje ulice. Pred očima su mi se pojavile ujakove cipele koje je sada u rukama nosila hroma susjeda, to je lice imalo križ na sebi kada sam je pogledala. Ali od maglice nisam joj vidjela lice. Skoro pa sam se trznula.

TRI PALME NA OTOKU SREĆE

1.

Anamarija je putovala noću autobusom od Novog Sada preko Beograda, Čačka, Užica, Podgorice, Kotora do Herceg Novog. U snu joj je neki pijanac pao u krilo. Četrnaest sati truckave ceste među ostalim putnicima okićenim brojanicama koje na ovom prostorima nose pravoslavni vjernici nisu joj prolazili baš u užitku, štoviše, gnjavilo ju je to putovanje od četrnaest sati.

Sve do prije nekoliko godina ne bi bila uočila razliku među putnicima, ali sad nije mogla bez stanovitog cinizma misliti na to da je vjerojatno jedina putnica u punom noćnom autobusu koja ne nosi brojanicu oko zapešća. Sjedeći tako u neudobnom sjedalu pitala se nose li u Hrvatskoj svi putnici krunice. Tamo svima u automobilima vise s retrovizora pa to dođe negdje na isto. Mnogi vjernici moraju pokazati da su vjernici, inače koja je svrha toga što su vjernici? To je možda nešto kao što *heavy metalci* nose dugu kosu, a *punker*i već ono što nose, briju glavu i te stvari. Supkultura Balkana, brojanice i križevi. Možda je to masovno svrstavanje u grupe iz nekog drugog poriva. Pa i ja sam držala ruku na srcu kada je svirala himna. Možda nam je to povezanost sa svojim anđelom čuvarom. Na ovim prostorima su nam zaista potrebni čuvari zaštitnici otkad je priča o poslijeratnoj integraciji, reintegraciji i tranziciji prešla u jezu. Ali nema ih, molitve i zakolutane oči vjernika nisu donijele ništa dobro. U nekom trenutku su se naše dječje iluzije o bratstvu i jedinstvu i lekcije iz povijesne čitanke raširile kao žive kraste i postala je vidljiva limfa užasa koja ispod teče ovim krajevima. Partizanska groblja, jame, ustaše, klanja, popovi koji blagoslivljaju tenkove.

Odurni su i jedni i drugi, zaključila Anamarija kratku opservaciju o zapešćima i retrovizorima naroda i narodnosti pa pogleda kroz prozor. Vani šume, polja, selendre. Noć bez kraja. Nekada su barem postojali vlakovi, vozovi, *buffet-restauranti*. Danas nema ničega. Samovolja konduktera i oblasnih šerifa.

Usred noći na Zlatiboru ugostiteljski objekt, stanka pola sata. Anamarija jedva otvara oči i navlači mantil, ne zakopčava cipele već iz autobusa izlazi bunovna vukući noge. U WC-u stoji i bulji u odraz žena i sebe među njima u ogledalu. Sada bih trebala izvaditi fotoaparat i slikati nas, pomisli. Pet žena koje naslonjene na bijele pločice WC-a na Zlatiboru u kafani uz cestu čekaju da se popišaju pa da se vrate svaka na svoje sjedište, svaka u svoj život da se više nikada ne sretnu. Možda nije potrebno davati značaj takvim nasumičnim trenucima u

životu kojih je puno. Od kojih je život uostalom i sastavljen. Noć ipak lagano klizi, poput ovoga autobusa prema jugu, i uskoro ću biti kući da se više nikada ne sjetim tog, ni po čemu posebnog, putovanja.

Upravo taj trenutak da je jedna noć provedena negdje u autobusu na Zemlji, kao i mnogi životi kojegdje, za Anamariju je bio poseban, ali nije mogla tome detalju dati neki dublji smisao, kao ni Filip Latinovicz kada je ono jednog jutra došao na zagrebački kolodvor.

Vrati se posrćući u autobus, izuje cipele i pokrije mantilom, nasloni glavu na ruksak, pomakne malo sjedište ispred sebe koje je neki debeli Novosađanin spustio ne mareći za nju. Taj joj je bio odbojan otkad je sjeo u kožnom prsluku, debeo i bez vrata izvadio dva mobitela i stao nazivati drugove i drugare kojima je priopćio kamo ide i koliko će ostati u Herceg Novom te kako ide da vidi neki posao, a usput je pronašao i jednu „devojčicu iz Kikinde i jednu polovnjaču da se malo izljubi“. Tako je rekao. Ostatak puta Anamarija se suzdržavala da ne povrati po njemu.

U zoru je autobus bio u Podgorici, puno je ljudi izašlo. „Božur trans Podgorica“ bilo je ime autopoduzeća otisnuto na ružnom vozilu. Na stanici Anamarija siđe u javni nužnik, tamo opere zube za trideset centi. Ako se želiš sjetiti noćnoga puta, sjećaš se noćnih nužnika. Na stanici popije kavu, odnosno ponijela ju je u autobus i onako vruću srkala dok su napuštali grad. Kava nije bila ukusna i bilo joj je krivo što nije naručila kuhanu tursku kavu kod starog konobara na kolodvoru, ali nije ni znala da to još postoji. Tek kada je vidjela poredane male mesingane džezve i brdo smeđeg praha kave poželjela je onu tursku. No nije se snašla kada ju je konobar upitao nego je onako pospana i zbunjena rekla – *espresso*, kao da govori na nekom stranom jeziku.

Već neko vrijeme se osjeća u zemlji u kojoj je rođena kao da je u inozemstvu. Je li to normalno i u kojem se trenutku dogodilo to da su ljudi postali tako neprijateljski raspoloženi prema svojim sunarodnjacima? Taj je osjećaj rastuživao Anamariju, dok je gledala po pustom kolodvoru, i poslije, vozeći se dalje prema moru. Je li to zbog siromaštva? Pitala se, ali nešto iznutra joj je govorilo da je bolje za ove narode da su siromašni jer da su još i bogati – pa to bi bili zlotvori bez premca. I ovako su zli i stalno postoji jedna paralelna priča ispod žita. Neka moć o kojoj se šuti, neki logori negdje u obitelji, izdaje, siromaštvo. Danas trgovina ljudima, nekada šverc zlatom. Goli otoci duša. Ukorijenjeni nacionalizam i istovremeno želja da se ode.

U Herceg Novi stigla je u deset sati, pola sata kasnije nego što je otišao autobus za

Dubrovnik. Još u autobusu namazala je lice kremom i počesljala dugu kosu, na usta nanijela tanak sloj ruža, taj mali otpor općem dojmu zapuštenosti koji je izbijao odasvud. Već se bila spremila na cjelodnevno čekanje sljedećega autobusa i bauljanje po gradiću kad li je pred šalterom informacija shvatila da taksisti na crno nude svoje usluge prijevoza za cijenu tek nešto višu od autobusne karte.

- Najbolji auto, najudobnija vožnja, cijena po dogovoru - ispod glasa je govorio visoki muškarac iza njezinih leđa. Pogledala ga je preko ramena, pa prometnika za šalterom informacija koji joj je u tom trenutku namignuo i rekao: - Pričekaj tren!

U Dubrovniku u kući je bila za manje od dva sata. Ako imaš nekoliko eura u džepu dobiješ kompliment krezuboga švercera prijevoznim uslugama s olinjalog kolodvora, pomislila je pošto joj je s osmijehom rekao: - Gospođa zna da putuje - i upoznao je s prijevoznikom.

2.

U Dubrovniku se raspamećuju ruže i pitosfore po đardinima, divlje naranče cvjetaju u buketićima, sve je kao na nekom divljem vjenčanju zemlje, a uzvanici svatova onako omamljeni viču: - *Zimmer frei... zimmer frei... lunch... shells... eis cream...*

Opći dojam grada je malo blesav ako znaš o čemu se zapravo radi. Anamarija gleda u nebo gdje čiope luduju i vrište kao sumanute u *salto mortale* vježbama pred spavanje. Prije nego dođe noć na Bosanku Anamarija i njezin muž izlaze iz kuće u malu šetnju. Kasno je proljeće i grad još podnosi količinu ljudi, za koji dan pucat će po kamenim šavovima.

- Nećeš valjda u tom mantilu - kaže joj Hrvoje i još joj na vratima pogledom da jasno do znanja da nije sretan. Pogled mu je staklen i zagledan u prazninu. Kroz glavu joj je proletjela misao je li uzeo popodnevnu terapiju i nije li opet u kući skrio neku bocu dok je bila na putu. I to je bilo sve što je pomislila, a nije rekla ništa. Godila joj je šetnja prije nego što padne noć, veselila se zvuku grada i čiopama. Hrvoje je treperav, tanak i ozlojeđen hodao pored nje. Anamarija je hodala šutke i mislila svoje, vezla misli bez ograda, nježno udišući oslobođene mirise i trudeći se da ne gurne zajedničku šetnju u provaliju svađe. Nekim danima sve je na rubu oštice netrpeljivosti. Nema velikih događaja koji bi ljude spojili ili razdvojili u njihovim životima. Nakon što su u ratovima stali na svoje strane ostalo im je još samo da se dovikuju preko provalije, grade viseće mostove ili puštaju dimne signale da bi se razumjeli.

Hrvoje pati od posttraumatskog stresa. Nije invalid, ni stopostotni ni pedesetpostotni, običan je muškarac koji je u nekim noćima prije dvadeset i više godina sjedio na straži dok su svjetleće rakete osvjetljavale nebo, a civilni ciljevi bili meta vojne artiljerije. U kupusu promjena tih godina bio je vođen intuicijom i razumom, osjećajem i srcem, logikom prostora na kojemu je živio. Kako god. Bilo je još malo zdravog razuma na početku ludila dok smo birali strane ili su one birale nas. Tada. Sada ga više nema.

Danas su i na stranama podijeljene strane i tako će se redati i odvajati sve tanje i tanje poput kokainskih bijelih prugica na ogledalcima onih koji kroje sve te trase što su nas zadesile. Anamariji je Balkan izgledao poput brdašca kokaina koje nekoliko političara bankovnim karticama usitnjavaju i mrve pa odvajaju u male linije koje ušmrkavaju da bi potom donosili odluke po svojim nafiksanim idejama. Crtali granice na salvetama koje će poslije noću pretrčavati majke s djecom čak i starci. Azili, deportacija, život bez identiteta.

Proživjela je cijeli život u iščekivanju da se stvari između država raščiste. Tako je putovala preko granica i posjećivala obitelj malo s jedne malo s druge strane. Kada je prestala ići u Novi Sad nakon smrti majke i sve rjeđe posjećivala tetke, ogradila se u život u Hrvatskoj misleći da će jednom zauvijek stvoriti miran prostor za život. Pristala je na nacionalnost i svojski se potrudila da sve uvjeri u ono što misli. Ili barem misli da misli. Hrvoje je prije nekoliko godina počeo polagano gubiti kontrolu nad događajima.

Tko bi mu zamjerio? Tko bi ikome išta zamjerio u zemlji koja se rasipa? Jednoga je dana bilo jasno da u radionici za uokvirivanje slika i goblena gdje je radio otkad je završio rat više nema mjesta za dvojicu. Hrvoje je zapravo sam sebi dao otkaz vidjevši da vlasnik, dugogodišnji prijatelj ne može ni sam izaći na kraj sa sve većim nametima a sve manjim brojem mušterija. Tko danas uokviruje slike i tko još uopće veze goblene!? Tako je jednostavno jednoga dana ostao kući i počeo tražiti drugi posao. Prošlo je od tada dovoljno vremena, a kontakti s ljudima koji imaju siguran posao sve su rjeđi.

- Ovdje su nekada sve bila stabla - rekao je svojoj ženi dok su prolazili cestom uzbrdo uz park ispod Minčete. Bio je niz golemih kestena, a sada ih nema. Nema ni čempresa, rekao je nakon nekoliko minuta. Anamarija je slušala po tko zna koji put tu priču o posjećenim stablima. Iako je mislila isto o svemu kao i njezin muž na neki način njezina je sposobnost apstrahiranja ružnih činjenica bila jača od njegove.

Hrvoje je ostao zatvoren u nekim boljim vremenima koja su rodila ova gora vremena i nije im se mogao prilagoditi. Čak je odbijao sezonske poslove koje su mu nudili poznanici iz

mladosti i s gađenjem prekidao odnose.

- E pa neću! - rekao bi kada bi se vratio kući i potom nekoliko dana kriomice pio. - Rođeni sam Dubrovčanin, neću raditi sa Slavoncima za nadnicu - tada mu je ponos mijenjao izraz lica, postajao bi ukočen. Ta ukočenost je sve češće pristajala u njega, kao da se okamenjuje, okoštava. Tako se čovjek stvrdne, mislila je Anamarija. I pio je. Bio je žedan.

- Lopovi grade kuće s bazenima iza visokih zidova, nastavljao je govor dok su šetali uza zidine, u ta zatvorena dvorišta buldožeri dovoze stabla iskopana ispred kuća normalnih ljudi. Ovi to gledaju kroz prozor, trljaju oči, ne znaju sanjaju li. Sutra žena tjera muža da da oglas „Prodajem dva odrasla stabla masline i dva srebrna čempresa. Cijena po dogovoru. Stabla čista, bez ličinki“.

Ispod kule Revelin na kamenoj terasi tek su prije neki dan ugostitelji postavili stolove i još ima dovoljno mjesta za dugo sjedenje dok večer ne postane hladna. Anamarija i Hrvoje smjestili su se uza sam rub terase i odmah im je prišla bijela restoranska mačka. Hrvoje ju je mazio kažiprstom, a ona se umiljavala i izvijala oko noge od stola. Anamarija je gledala u Lokrum i šumu koju je još dodirivalo zapadno sunce. Razmijenili su svega nekoliko riječi uzgred. Hoće li kavu ili čaj? Možda vino ili pivo?

Srđ mi je rezerviran za snove, mislila je Anamarija držeći za ruku svoga supruga. Moj Olimp suludih prostora do kojih me vode žičare unutarnjih glasova. U jednom trenu u toj gondoli ostaješ sam, ali tada više nije ni važno jer si prošao kroz mrak straha i kora je leda pukla, a ispod još ima i zelene topline. Ima nade barem u snovima.

Anamarija je patila od proljetne alergije i svako malo bi kihнула kada bi se miris pitosfore i divlje naranče kondenzirao iznad nje.

- Vidiš ovu terasu desno? - prekinuo je tišinu Hrvoje i pogledom pokazao na terasu bivšeg noćnog kluba. - Znaš li tko je poslije rata kupio taj *disco*?

- Ne znam - rekla je Anamarija - ali mogu pretpostaviti, vjerojatno neki političar.

- Sve sami generali i ratni heroji, ministri. A svi su na vlast došli u džemperima. Kako, pitam ja tebe kako?

- Isuse bože, Hrvoje, kako? Pa ukrali su te novce, ne znam kako. Zaradili su u ratu.

- Pa prevarili su svoj narod, govorio je Hrvoje i gledao je u oči.

- Jest, prevarili i još traje ta prevara. A kako da izađemo iz ove igre? Kuda da idemo - tiho je govorila Anamarija mužu, sve kao da ih netko ne bi čuo. Oko njih su šetali samo japanski turisti s velikim fotoaparatima i snimali se dok hodaju. Ona ih je samo pogledala kao i da nisu stvarni. Grupe turista kao da nisu ljudi sa osobnim identitetom, grupa je jedno. Jedan identitet. Azilanti, turisti, izbjeglice, sezonski radnici. Biološko postojanje grupe.

- Pokupovali su cijeli Dubrovnik, pa baš Dubrovnik. I sad kad su kupili grad sad i dalje pljačkaju ove jadne turiste koji ni ne znaju gdje su došli. Snimaju se mobitelom dok hodaju. Misliš li ti da oni znaju gdje su. Nemaju pojma. Nastavljao je u grču Hrvoje svoj solilokvij.

Lice mu je izgledalo kao zgužvana morska salata koju je more izbacilo na plažu umrljanu kolomašću. Tako je pomislila gledajući sa strane u njega i nije znala je li joj žao ili joj se gadi što ne može proći kroz svu tu ružnoću nego stalno prebire po njoj.

Konobar im je donio kavu i vino, naplatio s popustom za domaće i udaljio se. Anamarija je gledala u loptu što je nekoj djeci upala u more i sada je večernja struja tjera iz luke. Hrvoje je pio vino i mazio mačku koja se stalno vraćala za njihov stol.

3.

Ujutro se opet probudila s omčom plahte oko vrata. Hrvoje je spavao na boku, na tijelima im je bila deka, a plahta je, kao i svakoga dana, bila omotana Anamariji oko vrata. Već neko vrijeme je još u snu svjesna da joj se sve skuplja do grla i tu se kroz noć organizira neko duboko ludilo koje završi omotano oko njezina vrata. Njegovo ili njeno ludilo, pitala se. Ili sveopće?

U inboksu je čekao link o Dijani Budisavljević, Austrijanki koja je za vrijeme drugog svjetskog rata spasila 13 000 djece iz ustaškog logora Jasenovac. Anamarija je čitala taj dnevnik u koji je Dijana upisivala podatke u vremenu koje se iz ovoga ugla čini puno smislenijim od njenoga života.

U dvorištu je bujala džungla, travanjsko zelenilo tek izlistalo iz mladih grana.

Klackalica sreće i nesreće. Život u miru s osjećajem da nešto nije kako treba. Zapravo ništa nije kako treba, no stalno je svjesna da je poanta u percepciji. Kada bi samo malo mogla utjecati na njega, unijeti neku vedrinu. Kada bi bar mogla.

Čitala je dnevnik star sedamdeset godina i razmišljala što da radi s njim danas, kako da napravi prikaz koji bi izbjegao klišeje i političke strane s kojih prikazujemo povijest. Jesmo li svi zajedno ipak žrtve bez obzira na vremena? Možda žrtve ovakvog načina razmišljanja. Predavanja za studente su je držala aktivnom i živom i bilo je jasno da je to prenošenje dogme i znanja u sustavu obrazovanja jedino što joj pomaže da zaista održi glavu nad vodom. Jedino što može učiniti za svoju domovinu.

Ustala je da napravi još jednu kavu, tinjajući osjećaj u grlu govorio je da se ponovo pobunila štitnjača, ili su to te godine kada su promjene raspoloženja normalne. Ipak štitnjača je žlijezda s lučenjem unutarnjeg štita, zato se zove štitnjača.

Hrvoje je bio budan u susjednoj sobi. Čula je kako se pomiče u krevetu i znala da je s laptopom na trbuhu usisan u virtualno. Pogled na svoga muža bio joj je mučan, svejedno morala je proći kroz sobu do kuhinje.

- Dobro jutro, rekla je i samo zamakla u hodnik.

Hrvoje je promrmljao nešto. Anamarija ga je voljela. Osim svakodnevnih nasrtaja zlovolje i depresivnih epizoda nije se mogla potužiti na njega. Hrvoje nije odlazio u kladionice niti u noćne izlaske, nije vikao niti se razmetao, nije ulazio u sulude poslovne manevre, ali se sigurno i drastično povlačio od života. Je li to najbolnije što se može u životu dogoditi? Pa što da se osjećala uhvaćena u zamku prilika? Pa zar bi s poslom koji bi mogla obavljati van Hrvatske mogla živjeti bolje? Što to znači bolje i u kojoj mjeri život može biti dobar? Žive u državi u kojoj su htjeli živjeti, za koju su se borili. Hrvoje u ratu, ona za katedrom.

Vratila se u sobu sa šalicom kave i pogledala ga. Ležao je odsutno, prišla mu je i naslonila se do njega, na monitoru je kao u *loopu* neka plavuša u krupnom kadru obrađivala ukrućeni ružičasti falus. Ubrzano i pohotno.

- Hrvoje, zaboga - prošaputala je Anamarija i zabuljila se u pornić. Plavuša se nabijala i gutala pa osmjehivala negdje mimo kamere. Imala je velike nokte poput onih koje imaju skoro sve djevojke danas kada kuckaju po pametnim telefonima kao neki mutant škampi. Gledala je takve škarolike prste svojih studentica svakodnevno.

Glumica je ispuštala pljuvačku na pozamašnu mušku alatku i ponovno navaljivala na njega rukama i usnama. Hrvoje je bio potpuno neprisutan, mogla je u tom trenutku ugasiti kompjuter, ne bi ni primijetio.

Prozori su prljavi, pomislila je, ali još uvijek se kroz njih vidi. Za čim ja zapravo težim? Za čim želim? Smeta li mi što moj muž svakodnevno satima gleda porniće na internetu?

Plavuša je okrenula potpuno obrijano međunožje u kameru i onim manikiranim kandama trljala klitoris njima pred nosom. Muškarac je naslanjao stegna uz nju.

Je li normalan život neka privilegija izabranih, je li ovo što mi živimo oblik najcrnjeg ludila na koji se treba naviknuti?

- Hrvoje, šapnula mu je na uho. - Ljubavi, trebao bi ustati.

- Ha, odgovorio je.

- Jesi li ti dobro, ljubavi? Mogu li nešto napraviti za tebe, za nas? - poljubila ga je nježno u obraz.

- Možeš - rekao je Hrvoje i pomaknuo prijenosno računalo s krila.

IZNAD VODE

Brigita je nježno otvorila vrata kuhinje, najtiše što može, na prstima pa uključila štednjak da svjetlo užarene ploče osvijetli kuhinju. Pazila je da ne probudi oca. Sat je pokazivao 3:54. Iz frižidera je izvadila polovicu limuna i stisnula je nad zelenom šalicom s bijelim točkicama. Vani je zora još bila nevidljiva. Mrak je tekao među stablima i ulicama.

Nije htjela čuti uzdah probuđenog oca i na gomilu njegovoga jada dodati i buđenje mimo volje. On je slagao uzdahe nad svojim patničkim životom. Takav je bio, uvijek bi najprije zažalio a tek onda otvorio oči. Apriori patnik. Zato se iskrala iz kuhinje što prije. Da ga ne razbudi.

- Evo danas je divan dan za ribolov - znao bi reći za sunčana dana. - Kada bih imao brod sigurno bih danas otišao na more.

- Možeš loviti s obale - odgovorila bi Brigita.

Oštro bi ju je pogledao i uzdahnuo. Njegovi komentari nisu bili izgovoreni da bi se na njih odgovaralo i tu je razgovor završavao. Problem postoji na ovom svijetu kao konstanta, rješenje problema ne postoji, postoji vječna patnja i križ sreće koja lebdi u ideji ali ne i u mogućnosti. Amen. Tako je završena svaka rasprava koja to zapravo nije ni bila.

Nema rasprave, još je jedna od uzrečica Brigitina oca.

Pred ogledalom u kupaonici na vrhove prstiju istisne malo tekućeg pudera zagasitijeg tona od svoje puti i razmaže ga po licu s osjećajem da skriva lice pod koprenu. Naniжела ga je pomno na podočnjake i na vrat, na neka mjesta u debljem sloju. Kada se pogledala u ogledalo, bila je to i dalje ona, njene oči koje su iza blage maske promatrale svoj odraz u ogledalu. Tada je posegnula za tušem i iscrtala linije oko očiju, masne i vijugave poput labudovih krila, tako je i oči skrila u tamnu kukuljicu kapka. Brigita je osjećala privlačnost habitu, osjećala je da bi svoje tijelo ujutro ogrnula u teški, crni habit i skrila ga od pogleda. U tom habitu bi poput propuha prošla tamnim hodnikom nekoliko puta u danu, a sve ostalo vrijeme željela je provoditi spuštene glave i sklopljenih očiju s rukama spojenim ispred srca, na koljenima, na klecalu, pred njim, iznutra potpuno predana, neprisutna, predana i prihvaćena. Neživa.

Ljude u župi nije poštovala previše. Brigita nije mogla osjetiti dobrotu prema bližnjemu, ono

što je osjećala bio je nazubljeni prezir koji ju je grizao svakodnevno do krvi, pa je i sama stiskala zube da ne uzvрати ugriz. Najviše su je boljeli komentari bližnjih o njezinoj zrelosti, ljepoti i svijetloj budućnosti u kojoj će s mužem veselo puniti zemlju smijehom sitne dječice, gurati kolica, kuhati svome dragom koji će nju paziti i voljeti u sve dane života svoga.

Od dobrodušnosti takvih komentara stisnulo bi joj se srce u kamen kojim bi do krvi razbila glavu dobrohotnom sugovorniku. A to su bili prijatelji, rodbina, ljudi iz zajednice.

Tiha, povučena, blaga i prelijepa, nježnih crta lica kada bi u tišini odrađivala kućanske poslove dovodila je red ne samo među predmete nego i u sam poredak stvari na ovom svijetu. Poput melodije njezina bi ljepota donosila tišinu na usta gomile u žamoru prije mise.

Danas je na zornicu Brigita stigla sama, ostavila je oca da spava. Ponavljajući Zdravomariju u umu pjevušila ju je, osjećala slatku omamljenost i kako misli popuštaju pred omaglicom molitve. U krug molitva je obuhvaćala svaku činjenicu i Brigita se ljujljala u plesu koji je stvarnost sapeo u omču magične snage vrhunaravnog smisla pa su njih dvije zajedno, Božanska majka i Brigita, stisnule omču i udavile stvarni život, ostavile ga da leži kao pokošenu pšenicu. Idemo dalje ponovila je Brigita u sebi i započela novi krug toplim prstima dodirujući zrnca krunice, a na ustima joj je titrao smiješak blaženstva. Tamo sam, tamo sam, samo je moje tijelo ovdje prisutno, ali je nevidljivo.

Željela je biti nevidljiva, ali nije bila. Ljudi okupljeni na misi prije zore koja se održavala svakoga dana do Uskrsa promatrali su dražesnu djevojku kako sama ulazi u crkvu.

Bilo joj je kao u snu dok se pjevao Časoslov, a pred očima su joj plivale slike neke duboke šume kroz koju se migoljila magla. Migoljila je i sama kroz tu zamišljenu duboku šumu za vrijeme cijelog obreda, poluspuštenih kapaka spuštala se strmim zemljanim putovima, udisala mahovinu, zemlju, trulo lišće i mimoilazila šumske visoke sjene što na mjestu nogu imaju nježne vlati magle.

Na izlazu iz crkve osjetila je tijela vjernika kako je dodiruju i od toga se naježila.

Mladomisnik Pavel pričekao ju je na izlazu i nježno se obratio:

- Hoćeš li doći na zajedničku molitvu zajednice za izlječenje danas popodne?

Pokušat ću, rekla je Brigita s tankim osmijehom i letimice pogledala mladića odjevenog u crno. Doći ću ako stignem, dodala je i ubrzala puteljkom posutim šljunkom prema izlazu iz

dvorišta.

Toga jutra stigla je u školsko dvorište zamišljena i pomalo u drhtavici. Osjetljivost tijela prijala joj je, osjećala je svaki dašak vjetra. Kao propuh kroz nju su prolazile misli o dnevnim obavezama. Sve je bio dašak na mirnoj vodi jezera. Jezero je njezina duboka vjera u Boga, ovaj život samo je mali val koji po njoj klizi ne ostavljajući traga.

Zdravo Marijo milosti puna, šuškala je Brigita i naslonila se na zid u dvorištu. Grupice učenika okupljale su se i dijelile prvu jutarnju cigaretu. Rano proljeće još je stiskalo kore golih stabala.

- Dobro jutro - naslonio se Marko do nje. Brigita je čvrsto stisnula krunicu u svom džepu i nasmijala se ne pogledavši ga.

- Dobro jutro. Znala je da će morati razgovarati barem s nekim iako su je učenici zaobilazili znajući da je zatvorena i mušićava i nikome se nije dalo izvlačiti iz nje škrte odgovore. Nastavnici su je pitali samo kad bi morali. Njezina fizička ljepota stršala je u razredu kao čudo i pratila ju je teška sudbina povučene i šutljive djevojke. Nastavnici su to opravdavali svojim klišeiziranim rješenjima, djevojka je bez majke, odrasla uz oca, nije ni čudno da je povučena, jadna mala, pomognimo joj, nemojmo je mučiti. I pomagali su joj obilazeći je u širokom luku.

Uzmi me Bože tvoja sam, ponavljala je nebrojeno puta i paralelni njezin um vezao je istu misao bez prestanka.

Uzmi me Bože tvoja sam, ponavljala je Brigita kada je zvono označilo početak nastave. Marko joj je dotaknuo ruku i prenuo je.

- Idemo, počinje sat - povukla je ruku iz njegove i krenula stepenicama.

Marko je bio vjernik poput Brigitte, mladić suhonjav blijedih obraza i svijetlih očiju. Lice mu je pupalo u roskastim prištevima na jagodicama, a mlohove malje pred ušima spuštale su se niz bradu kao paperje. Dečki su se malko rugali na njegov račun, njegovoj jakni od sivog skaja i torbi koju je nosio preko ramena kao pravi školarac, ali Marko nije mario za njihova zadirkivanja. Držao se po strani od ostalih i stražario uz Brigitu. Ona najčešće nije ni primjećivala njegovu prisutnost. A njega je njezina ljepota zasljepljivala i noću je spavao s rukom u vlažnim svojim gaćicama zamišljajući kako usnama prelazi preko njenog trbuha niz

bedra. Pokušavao se mislima dovesti do vrhunca, ali nije mu uspijevalo. Marko se bojao uzbuđenja i tijela pa je završavao svoje nagnuće ljubavnom iskustvom molitvom sv. Anti Padovanskom da njegovu požudu preobrazi u ljubav prema Bogu. Svejedno, kada bi vidio Brigitu kvrcnuo bi vreli živac u mladome tijelu i on je osjećao kako se mijenja, kako mu postaje toplo i dlanovi mu se znoje, kako bi se priljubio uz njeno mršavo, mirisno tijelo i tu ostao dugo dašćući uz njezin vrat, upijajući je kao cvijet, lizao bi je kao pas. Bio bi njezin pas da je mogao. S tim bi bio zadovoljan, da ga Brigita mazi dok moli, i da jede podno njezinih bosih nogu. Brigita ga nije primijetila ni toga dana kada su, popevši se na vrh stepenica završili u gužvi stisnuti uz dovratnik. Marko ne zna što mu je bilo, ali prislonio je naglo svoje prepone uz njezinu stražnjicu i pogurnuo je unutra u razred, u treći A. Brigita je osjetila taj pritisak i htjela ga je pljusnuti, stisnuvši zube munjevito je okrenula glavu prema njemu i širom otvorila oči. Te oči, smeđe, srneće okrugle i vlažne, prerezale su ga napola.

- Oprosti Brigita, gurnuli su me, imaš prekrasne oči - rekao joj je.

Izvukla se iz gomile i smjestila u klupu. U džepu je napipala papirić na kojemu je zapisala jučerašnju Pavelovu poruku. Riječi su je oplakivale poput mora u plitkoj uvalici. Ta nježnost koju je osjećala nad ceduljicom, to je nježnost Boga.

Postojiš u vremenu, ali pripadaš vječnosti, čitala je u sebi. Ti si prodiranje vječnosti u svijet vremena. Ti si vječna, živa u tijelu smrti. Tvoja svijest ne poznaje smrt, ni rođenje. To je samo tijelo koje se rađa i umire. Ali nisi svjesna svoje svijesti. Ti nisi svjesna svoje svijesti.

Pavle je rekao ovo u trenutku dok je mislila na svoje tijelo jučer i na to kako joj se gadi sa svim svojim potrebama. Tijelo razmaženo željama i potrebama. Želudac koji zavija u nuždi, crijeva koja krulje prazna, njezina utroba koja krvari u bolovima. Kad bih se barem mogla lišiti svoje tjelesnosti, mislila je. Bože, uzmi me tvoja sam.

Dok je nastava trajala ona je mehanički prepisivala s ploče i koncentrirala se na gradivo koliko god je mogla. Pogledom bi odlutala daleko i ciljala u ploču, ali sve što je vidjela bio je jučerašnji prizor dok je na uskoj livadici između zgrada htjela ubrati cvijeće za sv. Brigitu.

Dok je brala nježne prve tratinčice na zelenoj tratini raznježena mekoćom njihovih peteljčica, misleći kako će ih odnijeti na oltar svoje zaštitnice, samo nekoliko metara od sebe vidjela je na tanjuru sirovo, bačeno srce puno mravi. Bilo je to srce neke bijedne životinje iščupano i sivo, bačeno mačkama i sad su po njemu milili mravi raznoseći ga.

Kako odurno, pomislila je, kako je odurno ljudsko srce s uskom slamkom ljigave aorte.

Nagonski je ustuknula, a onda se sjetila one slike Isusa Krista koji širi svoju haljinu i pokazuje isto ovakvo srce. Brigita je povratila dugu zelenkastu traku slin u tratinčice.

Danas nije mogla izbaciti iz glave tu epizodu i nije bila sigurna kada joj se to točno dogodilo. Malo je drhtala. Opet je drhtala.

Marko ju je pratio ulicom, uzbrdo. Grad je bio načičkan ljudima što sjede na suncu, djecom što trčkaraju, golubima što uzlijeću i nanovo ateriraju na odbačena peciva. Zrak gust i težak, zasićen bukom. Brigiti se malo crnilo pred očima i osjećala je blagu vrtoglavicu. Marko je šušкао neki razgovor o školi u *loopu u*, ponavljao naslove cjelina iz povijesti – nacionalna povijest od četrdesetprve do četrdesettreće, Sile osovine i Antanta. Moraš imati tridesetpet od četrdesetpet za dva, to je nemoguće naučiti i boli me guzica za partizane i Nijemce, moj je djeda bio ustaša, nije se on borio zato da bih ja sad dobivao jedinice, verglao je.

Brigita nije voljela psovke, od spomena tih oštih riječi ona bi kao ošinuta ustuknula, a ovoga joj je Marka sad već bilo preko glave. Njegova bijela mlitava agresija, taj smiješak koji bi titrao dok nije u njega gledala, ali ga je osjećala kako se šepuri.

- Marko, zar je tvoj djed bio ustaša? – pitala je.

- Ma možda čak i nije, ali nije bio ni partizan, mislim, sve je to sranje.

- Zašto moraš tako govoriti ako niti ne znaš, vidiš tamo – pokazala je pogledom lijevo uz zelenu livadicu gdje je brala tratinčice jučer – tamo je mravinjak, a u tom mravinjaku je sirovo srce koje ni mačke nisu pojele pa su ga pojeli mravi ili spremili za zimnicu.

Marko ju je pogledao i iskrivio tanke usne u nelagodan smiješak, nije znao je li ovo neka šala. Brigita je zurila u njega i mučila se susprežući gađenje. Išao joj je na živce, a znala je da je on duša kao što je i ona duša i da je ovaj svijet napućen dušama koje su došle da uče dobrotu, opraštanje, žrtvu.

- Vidimo se, neka Bog bude s tobom – rekla mu je, a htjela ga je ošamariti.

Njihovi su roditelji bili prijatelji, oni su zajedno od malih nogu, cijeloga života ima pored sebe tog stvora koji ju gleda uporno i od kojega nikada nije osjetila ništa osim netrpeljivosti ili u najboljem slučaju dosade.

Otac je dovršavao ručak. Od mirisa u stanu Brigiti je došlo da začepi nos.

- Dolazim tata, samo da operem ruke.

Njena soba bila je tamna mala izba. Spustila se na koljena pred oltarom sa slikom Bogorodice i skliznula u stanje. Stanjem je nazivala ono mjesto do kojega bi došla molitvom. Mjesto na kojemu nije postojalo vrijeme ni bol. Nevidljivi obruči koji su sputavali njezino čelo, bradu vrat i prsa popuštali su. Topila se zatvorenih očiju i smirivala misli u jednoj dubokoj točki. Duboki udah naježio joj je tijelo. Trebala se odvojiti i ići pred oca. Nije osjećala glad, samo blagu drhtavicu, toplinu u grudima i teške kapke koje nije mogla otvoriti. Možda sam samo umorna, pomislila je.

Otac je nagnut nad tanjurom umakao kruh u crvenu tekućinu iz koje su izvirivale kosti i krumpir.

- Dođi, moraš jesti, rekao je i ovlaš je pogledao. Otac je bio šutljiv i izboranog lica, nervoznih, uskih, bezbojnih očiju. Sjećala se njegovog stiska ruke i mirisa iz kože jakne dok bi kao mala djevojčica sjedila pored njega na klupi u crkvi. Odgojio ju je sam, pomno i šutke kao da uzgaja neku biljku. Brigita je spremala kuću, čistila i prala, ponekad je ljeta provodila kod tetke, očeve sestre koja je skoro svake večeri navraćala k njima. Kratko bi tada zajedno gledali televiziju, oboje povučeni kao da su na ovaj svijet došli samo kao stražari, kao da su im leđa uvijek uronjena u močvaru između svjetova. Njezine su oči, kao i njegove bile uske i bezbojne. Brigita je naslijedila oči svoje majke koju su anđeli uzeli davno tako da je se ni ne sjeća. Na njeno mjesto zasjele je tišina i ispunila sve.

Od mirisa joj se povraćalo, otkinula je komad kruha i umočila ga u tanjur s paprikašom. Kolutići masnoće plutali su na površini.

- Jela sam pod odmorom, Veronika je imala rođendan, donijela je u školu ogromnu tortu.

- Koja Veronika?

- Spominjala sam ti je, ne poznaješ je. Draga je, svi smo jeli tortu i pili smo Fantu.

- Malo pojedi dok je toplo, da ugriješ želudac. - Ustao je i svoj tanjur spustio u sudoper. Sve je bilo pospremljeno i čisto, frižider je zujao. Otac je pomilovao Brigitu po kosi izlazeći iz kuhinje.

- Je li bilo dobro u školi? - pitao je i odvuкао za sobom svoj jad u fotelju.

Brigita se okrenula i sadržaj tanjura vratila u narančastu zdjelu. Još je neko vrijeme sjedila u

kuhinji, a onda je oprala svoj tanjur, pobrisala sudoper, ugasila svjetlo i otišla u kupaonicu.

Gurnula je drvena vrata koja su od vlage malo nabubrjela i zaključala se unutra. Polako je svukla sa sebe odjeću. Nježna joj je voda grijala promrzle prstiće, čučnula je i dugo ostala pod mlazom koji je držala nad spuštenim vratom i čekala da popusti grč. Nikada nije osjećala ništa prema svome ocu, nikakvu bliskost, tzv. ljubav među ljudima, za Brigitu je bila opsjena, neki koncept izvana koji je dobro naučila a koji s njom, uistinu, nije imao nikakve veze. Osim hladnoće, nazubljena bijesa i želje da kazni ona nije imala u sebi ništa za njih.

Ispružila je utrnete noge i nasapunala tijelo, dotakla je novi, treći ožiljak na lijevom bedru koji je sporo zacjeljivao. Kao da se izrezala dublje nego inače ili je tkivo na tom mjestu bilo drugačije, rana je zijevala bijelim ustima poput rasparanog ribljeg droba.

Brigita si je ponekad znala zarezati malim oštrim žiletom unutarnju stranu bedra. Nije to radila često, samo kad bi vruća bol u dnu križa bila prejaka i kad bi joj krv ključala i pjenila se znojeći ju i kad je osjećala da bi mogla vrisnuti iz dna duše ili se zacrniti s betonom ispod njihove zgrade. Nije ona nikad pomišljala na samoubojstvo, ponekad bi joj samo došao strašan pulsirajući nemir koji peče. Puštanje krvi katkada spasi, katkada ubije, rekao je Pavel jednom i od tada se Brigita malo poreže i pusti si krv kada postane neizdrživo biti u svojoj koži. To je sve. Ništa više od toga.

Popodne je provela kunjajući pred knjigom, čitala je lekcije iz povijesti i kad bi se sjetila Marka i njegovih gluposti kojima joj je htio prići i fascinirati je samo bi uzdahnula i ponovo se vratila na učenje.

Prenulo ju je tiho kucanje na vratima.

- Brigitice, dođi idemo u crkvu - čula je oca.

Brigitice, pomislila je, zašto me zove Brigitice. Nije joj se svidio taj plan da s ocem ode u crkvu. Htjela je izaći sama i pjevati kao da je nitko ne gleda, s Pavelom poslije čitati dijelove evanđelja i slušati njegova tumačenja koja su joj se sviđala. Uvijek bi je iznenadio otkrivajući jedan novi svijet, neku dimenziju Boga tu na zemlji koju ona sama nikada ne bi prepoznala.

- Dolazim, odgovorila je, samo da se presvučem na brzinu i stići ću te, možeš ti ići.

- Pričekat ću, idemo zajedno, htio bih razgovarati s tobom.

Htio bi sa mnom razgovarati, Brigiti se tijelo ispunilo strepnjom. Bojala se kad bi otac s njom

htio razgovarati, jer to nisu bili razgovori nego priopćenja nakon odluka donesenih u dogovoru sa svojom sestrom Ankom ili Markovim ocem. Slutila je nešto od čega ju je prolazila jeza. Već su Markov otac, golemi vozač na međugradskoj liniji autobusa i njezin otac znali nabaciti, kao kroz šalu, kako bi Brigita bila dobra nevjesta.

Jako zlo bi je sasjeklo u koljenima od ideje da ikada napusti svoju sobu i zamijeni je nekom tuđom bračnom sobom ili bilo čime osim samostanskom ćelijom. Razgovarala je s Pavelom o tome, ali on joj je savjetovao da pričeka i završi srednju školu.

Možda se plašiš bez razloga, rekla je sebi i prislonila bijelu maramicu između one rane koja je malo krvarila i traperica. Otac je stajao u hodniku u kožnoj jakni.

- Ma što si htio sa mnom pričati - nasmijala se.

- Nećemo sada, poslije crkve idemo s tetom Ankom i Markom i barba Antom na večeru kod njih.

- Zašto na večeru, nisi mi ništa o tome rekao prije, Marko mi danas ništa nije rekao, je li kome rođendan?

- Nije nikome rođendan nego bismo htjeli vama mladima nešto reći. Jednu ideju.

- Nama mladima - ponavljala je Brigita za svojim ocem kad su izašli na ulicu. Cijelim putem do crkve stiskala je rukom krunicu u džepu i pokušavala iz oca izvući o čemu će to oni razgovarati.

- Zašto će teta ići?

- Teta je žensko kao i ti pa će ti objasniti bolje od mene što je najbolje za tebe.

- A znaš tata htjela sam i ja tebi nešto reći - pokušala je Brigita preduhitriti ono čega se bojala.

- Ja bih, tata, išla u časne sestre, znaš - rekla mu je i uhvatila ga za ruku.

- Ma kakve časne, gluposti. Nije to za tebe - odgovorio je i složio lice kao da mu je sad već dosta i kao da su već u „nema više rasprave“ fazi.

Molim te bože, uzmi me tvoja sam, ponavljala je ostatak puta, ali nije mogla smiriti misli. Sjetila se ljigavog Marka i njegovih pokušaja da je dodirne, bila je ljuta i utroba joj je gorjela.

Opet je drhtala. U vratu joj je tuklo i nije mogla dobro disati. Snuždena je koračala. Bog će mi pomoći, Bog će mi pokazati put. Sveta Brigito djevice pogledaj na mene, ponavljala je. Sveta Brigito, gospo plamena i svjetla sačuvaj me od njihovih planova, daj mi svoj blagoslov i zaštiti me od braka.

Marko je stajao ispred crkve sam i samo je pogledao, a onda spustio pogled u zemlju. Njegov otac i majka i teta Anka dočekali su ih kao da su već svatovi, širokog osmjeha.

Brigita je sjela pored tete Anke i svoga oca. Boljela ju je njihova blizina i osjećaj da će joj se danas zapečatiti sudbina. Kuhala je u sebi.

Kad je počelo bogoslužje mehanički je ponavljala dijelove mise. Um je negdje ispod, duboko u njoj panično tražio izlaz iz ovog žlijeba u koji je upala. Nije niti mogla zamisliti kako bi joj izgledao život u braku s Markom, u braku s bilo kim. Bol koju je osjećala od fizičkog tijela raznosila ju je. Znala je da postoji izlaz i da joj je Bog dao snagu samo još nije znala što je to. Što je to što će je izvući odavde. Gdje je moja snaga? ponavljala je u sebi. Znala je da ne osjeća fizičku bol i da se mogla ozlijediti lako, samo kako da to izvede, da se ubije? Nije htjela smrt, htjela je živjeti i služiti Bogu, htjela je biti vjerenica Kristova. Uzmi me Bože tvoja sam, prošapta Brigita i podigne pogled. Marko je sa strane gledao u nju. Brigita podigne svoju ruku do oka i snažno gurne palac duboko u očnu duplju, vruća krv i sluz smočiše joj lice.

ČIŠĆENJE

Osam i trideset je, pada kiša, popila sam kavu i našpricala kadu alkoholnim octom. U zahodsku školjku nasula sam sodu bikarbonu, a slavine natrljala limunskom kiselinom. Limunsku sam kiselinu razrijeđenu vodom ulila i u vrč za zagrijavanje vode. Kroz prozor gledam kako jutarnja kiša natapa posude sa cvijećem. Svi eleri i đirani skoro su gnjili. Još nije ni zahladilo kako treba, a jesen je poput one u slikovnicama. Tamni sivi oblak od jutra visi nad neboderom i plače po krovovima. Dječje igralište koje vidim s balkona tužno je i pusto. Samo što ispod tobogana ne počnu rasti gljive. Vлага. U stroj za rublje sam isto ulila ocat. Umjesto omekšivača koristim jabučni ocat s dodatkom nekoliko kapi eteričnog ulja. Najviše volim geranij. Ivo je u školi već 35 minuta, uskoro će mu završiti prvi sat, još me nitko nije nazvao. Dobro je. Možda je sve u redu. Ipak osjećam u prsima da će telefon ubrzo zazvoniti. Sudoper ću natrljati limunskom kiselinom. Cvijeće u vazi je već sagnulo glave. Tužno. Sjedim za kuhinjskim stolom i ostrim olovke. Olovke nisu što su nekada bile, ili oštrila nisu što su nekada bila. Stalno pucaju grafiti. Ivo svakoga dana treba novu olovku, zapravo nekoliko njih i gumicu. Gumicu pojede svakoga dana. Potpuno ju sažvače. Ponekad je izgubi, ponekad je izbode olovkom pa tako uništi i olovku i gumicu. Još je mali za puntaricu. Tek je par mjeseci u prvom razredu, a pernica mu je potpuno uništena. Ovo mu nije prva. Išarana flomasterima. Flomasteri su raščupani, učiteljica kaže da pritišće njima o klupu ili u bilježnice drugih učenika. Morala ga je staviti da sjedi sam u prvoj klupi ispred nje. Ipak ni to se nije pokazalo kao dobro rješenje, jer ju je jučer toliko izudarao u potkoljenice da joj je ostavio modrice.

- Ne moram ja to trpjeti - izletjelo joj je jučer nakon što mi je izredala čitavu listu primjera i opaski neprilagođenog ponašanja. Bilo mi je zaista neugodno i nisam više znala što bih rekla umjesto isprike. Na svaku njezinu repliku iz nastavničkog priručnika gdje je bilježila njegove propuste i opaske ja bih rekla „Ispričavam se.“ Kao da sam u crkvi i ponavljam „Molimo te“.

- Molim te bože da danas ostane u školi i da ne napravi nikakvu glupost. Molimo te.

Sudoper izgleda zaista dobro, limunska kiselina skida kamenac bolje od svih ostalih sredstava, a i puno je jeftinija od tvorničkih sredstava za čišćenje iako ponekad nemam novca niti za takav luksuz kao što je limunska kiselina.

Pernica košta 60 kuna. Pernica na tri kata, na tri reda patent zatvarača, proizvedena u Kini s

Flash Gordonom, Spidermanom, Tamagochijem, Pikachuom... 60 kuna. Yu Gi Oh, Hello Kitty, Ninja kornjače, Spužva Bob.

Neki dan sam pokušala s učiteljem Splinterom:

- Ljubavi što bi ti učitelj Splinter rekao na to ponašanje, je li u redu djevojčice gurati sa stolica i šarati im bilježnice? Zašto to radiš? Znaš li?

Ivo bi uglavnom izmišljao razloge koji nisu imali veze sa stvarnošću.

- Zato što je ona sama pala.

Kada je psihologinja rekla da on živi u paralelnoj stvarnosti, ja sam samo rekla:

- Znam.

Ona je u mene gledala netremice kao da ću ja čarobnim štapićem riješiti tu situaciju ili da ću Ivu na glavu staviti šešir kao u Harry Poteru i on će postati uzoran učenik ili u najmanju ruku čarobnjak, Hobit, vilenjak, Ninja kornjača.

- Gospođo trebate s njim raditi! - savjetovala me ta pitija, a ja sam skrušeno rekla - Znam.

Prašina se formira u duge meke paperjaste nakupine po rubovima. Najbolje bi bilo svakoga dana nekim čarobnim krpama s električnom proći podove od ugla do ugla. Čarobne krpe su odlične, ali od njih mi se ježi koža. Imam suhu kožu na rukama. Imam suhu kožu po cijelom tijelu, ako se nakon tuširanja namažem uljem za bebe još dok sam mokra koža mi bude mekša. Inače mi se s potkoljenica trusi koža. Nije lijepo kad skinem čarape. Pazim da to ne radim pred Ivom.

- Ne možeš uništavati olovke svaki dan, olovkom lijepo polako i uredno moraš pisati onako kao i druga djeca - govorim svome jedincu svakoga dana kada se vrati kući iz škole i rješavam s njim domaći rad. U prosjeku nam treba tri do pet sati svakoga dana da napišemo domaći rad. Moj sin ima disgrafiju, diskalkuliju, disfaziju i disleksiju. Sve je testove za upis prošao unutar tolerantne granice za dob, uredno je upisan u prvi razred i sada uredno svakoga dana sjedi s čistačicama među golemim fikovima u hodniku pod raspelom i čeka red za stručnu službu.

- Vaš sin kao da nije normalan - rekla mi je neki dan učiteljica dok sam joj pokušavala opravdati njegovo nesudjelovanje u nastavi. - Ja kao da govorim zidu - mantrala je svoj

raport govoreći mi tonom dječje pravobraniteljice.

- Da, žao mi je, razumijem vas – ponavljala sam – Znao on je išao i u integrativnu skupinu u vrtiću za djecu s teškoćama, možda mu treba malo više vremena ili drugačiji pristup.

Pokušavala sam uspostaviti prijateljski ton, suradništvo, partnerstvo. Bilo kakav most koji bi nas približio, koji bi iznad male glave mogao djeteta bio zaklon od ovoga odgojno obrazovnog sustava punog visokih zahtjeva i očekivanja.

- A! – izgovorila je Barbie učiteljica s umjetnim noktima. Ja sam gledala u palmu na njezinom palcu i čekala da se uspostavi suradnja. Ona je sklapala ulijepljene trepavice te tišinu svirala razvlačeći usnice u osmijeh i zamišljenu ozbiljnost. Činilo se za trenutak da će tim facijalnim vježbama dovući rješenje negdje iz grla na vrh jezika.

- Znao takve djece s disleksijom i djece koja imaju možda neke druge sposobnosti malo izraženije od onih koje se traže programom od sedmogodišnjaka ima. Ima dosta.

Osjećala sam da mi se znoje ruke i osjećala sam duboko u sebi da je ovo vrijeme besmisleno, da ja govorim zidu u ovom čistom prostoru u koji će za koji čas ući spremačica i zakolutati očima jer još gnjavim jednu učiteljicu, kao da joj nije dosta takvih i u redovnom rasporedu, ali nije me bilo briga.

- Što radite sa slabovidnom djecom, gluhom? – pitala sam – oni imaju druge sposobnosti.

- Kakve sposobnosti? – ispalila je djevojka ispeglane kose kao da sumnja da moj sin može imati ikakve sposobnosti.

- Pa ima recimo odvojeni rad ruku i na mjerenjima empatije pokazao je začuđujuće veliku nježnost prema životinjama...

Barbie me gledala molećivo, kao da mi je htjela reći: – Ma dajte gospođo, molim vas.

- To su djeca s posebnim potrebama – nastavila sam hrabro – vi biste za takvu djecu morali imati individualizirane, pa i prilagođene programe, vrlo vjerojatno i suradnike u nastavi. Recite mi što da ja radim ako vi s njim ne možete izaći na kraj. Pa to dijete ima dijagnozu, ima dosje pretraga. Zar suvremeno školstvo nema rješenje za rad s djetetom koje ima disleksiju?

- Znam gospođo, ali ja nisam zato studirala.

- A za što ste studirali?

Ne razumijem zašto toliko hvale sodu bikarbonu, limunska kiselina stvarno čisti, ali soda... uklanja neugodne mirise.

Ostavite tanjurić sa sodom bikarbonom u hladnjaku i uklonit ćete neugodne mirise.

Devet je sati, već je počeo drugi sat. Ako je sve u redu sada imaju matematiku. Na frižider sam uredno naljepila raspored sati, okolo smo zajedno crtali oblačiće i sunca. Pored rasporeda je i tablica u koji upisujemo sunce kad god je u školi sve prošlo kako treba, a oblačiće ako je stručna služba i gospođica Uči opet morala zvati mamu.

Uči, Uči, zašto je zovu Uči? Sve je nekako opušteno, sve je po HNOS-u, učiteljica je mlada s briljantićem u zubu, nasmijana, prpošna, vesela, pristupačna. Djeca je vole, djevojčice u Zara opravicama trče k njoj i viču UUUUČČIIII!!! a ona ih onda grli i obožava. I uvijek je poslušaju kad im kaže da preko odmora svi stoje u grupici i da ne trče.

Ivo se prekjučer tijekom odmora pomokrio po školskoj zgradi. Neki dripci iz starijih razreda su ga nagovorili, rekla mi je učiteljica.

- Ali kako on sam ne vidi da to nije u redu - sažalno mi se obratila, ali ja sam osjećala da se ona gnuša i mene i njega i vjerojatno koluta očima i govori kroz usne ljuske od jajeta:

- Bože sveti.

Nisam mogla vjerovati da je moj sin, da bi privukao pažnju, kako je rekla psihologinja, skinuo gaćice i pomokrio se po staklenim vratima škole. Bilo mi je neugodno, zapravo ne da mi je bilo neugodno, mislila sam da sanjam i gledala sam u pod. U uredu psihologinje na zidu isto visi raspelo. Koga boga raspinju više u svakoj prostoriji? Ne razumijem što im to znači.

Ako pomaknem sve boce sa sredstvima za čišćenje ispod umivaonika odnekud počinju izlaziti mravi. Nije mi jasno odakle. Živimo na petom katu. Moj sin i ja. Sve je čisto. Odakle mravi? Kaže mi prijateljica da možda izlaze iz fuga. Iz fuga? Izlaze mravi? Ne razumijem, kakve su to fuge iz kojih izlaze mravi? Gdje su im mravinjaci? U pločicama!

Još malo pa će veliki odmor, ako Ivu ne pošalju kući prije velikog odmora kupit ću mu danas

bananka. Zapravo, još bolje, otići ću pred školu i odnijeti mu ga, tako neće mokriti po školi niti napraviti neku drugu ludost.

Kiša pada dugim, kosim, mokrim strelicama. Asfalt smrdi po kartonu. Na parkiralištu je kaos, otkad se parking u gradu naplaćuje svi koji žive u udaljenim kvartovima parkiraju na parkiralištima pred zgradama bliže središtu grada koja su namijenjena za stanare. Skoro svakoga dana netko se ovdje pred zgradom svađa. Ako čovjek mora nekamo izaći autom, kada se vrati nema nikakve šanse da parkira auto pred svojom kućom sve dok ne završi radno vrijeme i poslovni ljudi ne otparkiraju svoje Opele i Škode i sve te neke aute koji su svi isti i svi su lišeni šarma. Ja mislim da je to sve šrot, ti njihovi auti na lizing. Usred parkirališta je ogromna lokva, jezero. Svugdje uokolo sve je popunjeno automobilima, nemam kuda proći. Možda da se popnem na njihove haube pa da tako prijeđem parking ili da ugazim u lokvu, podignem nogavice i na petama pažljivo otkoračam na drugu stranu.

Preko dječjeg igrališta vidim svoga jedinca. Vuče jaknu po tlu, a prevelika torba je otvorena. Iz nje na kišu plaze jezici bilježnica i knjiga.

- Ivo - viknem. - Bože, pa kiša će ti smočiti knjige. - Potrčim prema njemu i prvo što napravim zatvorim je da torbu i stavim na svoje rame.

- Hej, mališa, kako je bilo u školi? - pokušavam biti vedra dok stojimo u lokvi, a neki lizing nam turira za leđima.

- Dobro - kaže moj dječak. - Rekla je učiteljica da dođeš kad završi nastavu sa svima.

Nasmijem se kao da to nije ništa strašno i pogladim mu kosicu. Osjećam kako bih podigla dijete u naručje i otrčala preko ovog parkinga i ove lokve da nas nitko više nigdje ne vidi. Pogotovo ne stručna služba kojoj nad radnim stolom visi raspelo i uokvirena paška čipka pored slike bivšeg predsjednika s papom i koji u mene gledaju kao da sam s druge planete zajedno sa svojim poremećenim sinom. Pitam se da li se ikada itko od njih stavio u kožu onih roditelja koji vise pred socijalnim službama, kojima propisuju medikamente zbog fantomskog ADHD-ea, gdje su njihove pametne ploče i projekti za integraciju, ljubav za drugoga. Ne mogu vjerovati da je kriterij uspjeha razreda... Ne mogu vjerovati, ali opet i iznova.

- A tebe su opet pustili kući ranije? Zašto, je li sve bilo u redu?

- Rekla je učiteljica da riješim listić kući. Bili smo danas u knjižnici.

- O! Bili ste u knjižnici? Baš lijepo! U školskoj knjižnici? Kako je bilo? - saginjući se ispitivala

sam mališana i grlila ona mala krhka ramena.

- Sjedio sam pored Uči - rekao je.

- O, pa ne sumnjam - nasmijala sam se i tim smijehom osjetila kako se smekšava kora sivog dana i ona tjeskoba koju samo škola može proizvesti kod djeteta, tjeskoba kao žica.

Rekao sam: - Uči, smrdiš k'o svinja.

- Molim? - viknula sam. - Što si rekao? - pa kako si to mogao reći, jesi ti lud? Gdje si to čuo?

- Pa smrdjela je - pogledao me dječak - ali rekao sam joj na uho da to nitko osim nje ne čuje.

- Sjednite gospođo - obratila mi se ljubazno učiteljica dok su učenici veselo čavrljajući napuštali učionicu. Gledala sam crtkarije po zidovima. *Dobro došli u 1. razred*, pa imena učenika, njihova slatka lica u velikom zajedničkom srcu koje ih je toplo okupljalo u novoj zajednici što će ih učiniti prijateljima do kraja života. Kalendar godišnjih doba i veliko slovo A obojano plavom bojom kao kuća iznad automobila, aviona, alata. B brod, C cipela.

Smješkala sam se i ja hineći radoznalost sjedeći na maloj drvenoj stolici, za malom drvenom klupom poput zbunjene Snjeguljice što će je sada, evo za nekoliko trenutaka samo dok isprati zadnjeg ozarenog prvašića prozvati maćeha, ovoga puta u tijelu mlade učiteljice. Učiteljica je bila uredna, čista i nasmijana, na njezinoj klupi većoj od klupičica za patuljke uredno su bile složene fascikle i papiri, nastavnički priručnik, pernica, flomasteri za bijelu ploču, upute za pametnu ploču, njezina torba sa zlatnim privjeskom. Oko vrata je imala mali Swarovski privjesak. Ja sam gledala u svoje patike i držala glavu ponosno čekajući na novo iznenađenje, ali moram priznati da je skrušenost, poniznost i spremnost na suradnju koju sam osjećala u prvom periodu Ivinog polaska u školu lagano prerasla u zajedljivost i drskost. Negdje u sebi osjećala sam da ovaj sistem nije dobrohotan i da ove nasmijane gospođice Uči nisu baš sklone pomoći i tako, eto, gledala sam patike, kao što rekoh, i čekala da Uči važno ispremješta papire. Ona je prva ustala i došla do mene, spustila preda me crtež. Prepoznala sam nezgrapnu, neurednu, kvrgavu grafiku svoga sina.

- Ovo mi je danas dala učiteljica iz vjeronauka - rekla je ozbiljno.

Crtež je prikazivao dva lika, recimo. Jedan je stajao mirno, a drugi je pucao u pravcu ovoga što je stajao mirno.

- Što je ovo? - pitala sam.

- To je nacrtao vaš sin na temu *Kako bih dočekao Isusa*?

Gledala sam u papir i shvaćala da je Ivo nacrtao lik iz igrice koji puca u drugog lika, koji je u ovom slučaju bio Isus.

Bilo mi je jasno da mlada inkarnacija naci stražarice vidi u crtežu svu pogubnost mladog naraštaja koji je otpao od majke crkve zbog neodgoja i poražavajućeg morala onih koji ne slijede božji nauk, svakodnevno mole i odlaze na misu.

Nisam znala kojim jezikom da joj kažem da ju je moje dijete htjelo isprovocirati i da sam sigurna da je mogao da je htio precrtati bilo koji model od djece u razredu koja su crtala kako s Isusom kite bor, gledaju tv, jedu pureće pečenje. Nisam znala kako da joj kažem da bih ja na ovu temu *Kako bih dočekala Isusa* vrlo vjerojatno nacrtala kako sam se usrala od straha jer da dijete ne zna kako bi dočekalo Isusa. A Isus je iznad mutave, bijele, pametne ploče mutavo visio sa svoga raspela s krunom od trnja oko glave i kolutao očima i tako ostao s pogledom negdje gore.

Pogledala sam u djevojku koja je stajala strogo iznad mene, mogla je imati oko 25 godina. Normalna, mlada učiteljica koja nije znala što da kaže majci čije bi dijete u prvom razredu pucalo u njenog Isusa.

- Ma, on vam ne bi pucao u Isusa - čujem sebe kako izgovaram i kao nasmijala bi se.

- Dopustite - kaže djevojka strogo i nekako ohrabreno, s nadmoći onoga tko je u pravu.

- Dopustite, molim vas! - pa krene jeftinom psihoanalizom vjeronaučne stručne službe iščitavati Ivin crtež.

- Ma što da vam dopustim? - prekinem je. - Što želite da vam dopustim?

U velikom holu osnovne škole među gigantskim fikusima i benjaminima stajala je ploča s natpisom *Ovo je mjesto nulte tolerancije na nasilje*, stajao je zaštitar u uniformi, visio je grb, visjela je zastava, visio je Isus s križa. Hodnik je bio čist i još vlažan, vidjeli su se tragovi mokre krpe. Učinilo mi se da se u ovoj zgradi vrlo pazi na čistoću, mislim da su koristili pravu solnu kiselinu u zahodima, a ovdje na hodnicima valjda razrijeđeni klor.

Vani je stajalo popodne. Ništa se nije micalo. Čak se i ono malo lišća u granama pritajilo i ne

pada. Ja sam hodala brzo kroz gustu tišinu susjedstva i polako stiskala vilicu.

U kući je bilo toplo i tiho. Ivo je do pola ležao na kuhinjskom stolu i na zgužvanom listiću za domaću zadaću crvenim flomasterom crtao popularne „smajlice“ u kuglice kojima je okićena jelka. Naime, u prvom razredu su sad uveli te nasmijane kružice kako djecu ne bi demotivirali ocjenama. Naravno, neki učenici nikada ne dobiju smješka, dobiju samo one namrgođene, vazda „zbedirane“ i zabrinute, kao moj sin.

Stala sam iznad njega i gledala kako je i ovaj put pogrešno napravio zadaću i kako nije kuglice obojio nego ih je sve nasmijao, a kada je završio nastavio je dalje po papiru oko jelke i poklona sve tamo do zvijezda crtati sebi nasmijana lica. Lijepo i čisto.

Staša Aras

Rođena 1972. u Trogiru. Profesorica je hrvatskog jezika. Bavi se književnim moderiranjem i organizacijom književnih susreta (Kalibar, književni festival u Zadru) te je urednica književnog programa u Art radionici Lazareti, u Dubrovniku. Piše eseje za Treći program hrvatskog radija te književne kritike i prikaze na portalu Najbolje knjige. Objavljivala je u gotovo svim hrvatskim relevantnim časopisima za književnost (Quorum, Forum, Poezija, Tema, Fantom slobode, Zadarska smotra, Dubrovnik, Literat itd.).

Za kratke priče dobila je nagradu Vranac na festivalu Odakle zovem (Podgorica 2015. i 2016.), a ovjenčana je i nagradom Mate Raos za najbolju kratku priču. Živi i radi na relaciji Dubrovnik – Zadar.

Objavila: *Takve se stvari događaju ljudima* (poezija, 2014); *Nedolično i vrijedno spomena* (poezija, 2015.); *Meke granice* (kratke priče, 2015); *Premještanja* (poezija, 2020); *12 pred zidom* (kratke priče, 2020); *Sakupljač* (noveleta, 2020); *Horror vacui* (roman, 2021).

Biblioteka Online

knjiga 235

Staša Aras

MEKE GRANICE

© 2023 Staša Aras

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2023

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Pixabay / Pexels

Objavljeno

10. rujna 2023.

ISBN 978-953-374-133-8 (HTML)

ISBN 978-953-374-134-5 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-135-2 (PDF)

ISBN 978-953-374-136-9 (MOBI)

Prvo izdanje

Algoritam, Zagreb, 2016.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**